శ్రీమతే విఖనసే నమః

శ్రీమతే నారాయణాయ నమ

శ్రీ విశిష్టాద్వైతదర్శనము

శ్రీ సనాతనవైదికవైష్ణవసత్సంప్రదాయగ్రంథరత్నము

ఐదవరత్నము

శ్రీ ఉ వే వేదాన్తం పార్థసారథి కృష్ణమాచార్యులువారిచే

యనుగ్రహింపఁబడి

కంకటాప

శ్రీ వైఖానసఅర్చాపీఠము వారిచే

ప్రచురింపఁబడినది

1949

కాపీరైట్ రిజిష్టర్డు వెలలేనిది

ఈగ్రన్థము ఆకులమన్నాడు శ్రీవైఖానసవిద్యానిలయము వారిచే సరిచూడబడి మదరాసు ప్రాతచాకలపేట శ్రీగోపాలకృష్ణ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రించబడి శ్రీవైఖానస అర్చాపీఠము వారిచే ప్రచురింపబడినది

గంధకర వినతి

ఈశ్వరసృష్ట అనాద్యనన్తమైది సదసద్వివేకముగల మనుష్యులు భిన్నాభిప్రాయములు గల్గియున్నారు ఈరుచిభేదములచే మతములని నామాంతరవాచితములు వ్యవహరింపుచు వచ్చిరి ఈమతములను సోపానక్రమముగ నిట్లు చెప్పవచ్చును చార్వాకమతము, బౌద్ధమతము, జైనమతము, నైయాయికమతము, సాంఖ్యమతము, యోగమతము, వేదాన్తమతమునని చెప్పవచ్చును ఈ విధమతముల యందలి తత్త్వములు పూర్వపూర్వములు ఉత్తరోత్తరమతముల కుపకారకములగుటచే ఉపాదేయములే కాకలవు 'స్థూలోహం, కృశోహం' అను జ్ఞానముచే స్థౌల్యాదిసామానాధికరణ్యముగ అహమర్థము భాసించుటచే అహమర్థము స్థూలదేహమేనని చార్వాకులనియెదరు అహమర్థమందు చైతన్యము భాసించుటచే పృథివ్యాదిభూతముల చేతనములగుటచే ఆత్మయెట్లగునని భూతసంఘాతమగు దేహమందు క్రముకితాంబూలాది సంఘాతమందు రక్తిమవలె చైతన్యమంగీకరింపబడిది దేహాతిరిక్తమగు కర్తయు భోక్తయు లేడు ప్రత్యక్షమొకటియే ప్రమాణము మరణమే మోక్షము అవల ఈభావమును సంస్కరించి బౌద్ధమతము ప్రవర్తించినది వైభాషికులు సౌత్రాన్తికులు యోగాచారులు మాధ్యమికులని బౌద్ధులు నాల్గు తెగలుగనుందురు లోకమున

సహచరితవస్తుదర్శనముచే యనుమితి చేయబడు చున్నది
అజ్ఞానము ప్రత్యక్షము కాదు గనుక అనుమానమనబడును
'మమాయం దేహః' అని యహమర్థము దేహాభిమాని యగు
వస్త్వంతరముగ తోచుటచే ఆత్మ యనుమేయము. ఈ
యాత్మయే గ్రాహకాభిమానారూఢ మగు విజ్ఞానసంతానము గనుం
డును భూతమాత్రములకు చైతన్యము లేనప్పుడు తత్సంఘాత
మందు చైతన్యమును సాధించుటయు యుక్తిసహము కాదు
ఇట్లు పరమాణుసంఘాతరూపమగు బాహ్యప్రపంచము
ప్రత్యక్షసిద్ధము క్షణికమును చిత్తచైత్యరూపమగు నాభ్యన్తర
ప్రపంచము అనుమానసిద్ధము తద్విషయజ్ఞానము గూడ క్షణి
కమే క్షణికములందు స్థిరత్వబుద్ధియే సంసారము క్షణికత్వ
బుద్ధిచే మోక్షము గ్రాహకాభిమానారూఢుడగు నాత్మకభి
మాననాశమే మోక్షమనియు నందురు జ్ఞానవైచిత్ర్యముచే
జగత్తు అనుమితింపబడుచున్నదనియు ఘటాదులు తమ తమ
యాకారములను జ్ఞానమునందు సమర్పించి ప్రతిక్షణమునివృత్తి
జెందుటచే నాయా యాకారములచే జ్ఞానమనుభవింపబడు
చున్నదనియు సౌత్రాన్తికులందరు జ్ఞానము సత్యముగను ప్రపం
చము మిథ్యగను జ్ఞానము క్షణికముగను మిథ్యాభూతములందు
సత్యత్వబుద్ధిచే సంసారమును తద్విపరీతమందు మోక్షమును
యోగాచారులనుచున్నారు జగత్తు చతుష్కోటివినిర్ముక్తమను
జ్ఞానము మోక్షసాధనమనియు శూన్యతాపత్తియే మోక్షమని
యు మాధ్యమికులమతము. ఆవల మరింత పరిష్కరించిన జైను
లు క్షణికాత్మవాదమందు కాలాన్తరిణభోగాద్యనుపపత్తిచేతను

ప్రత్యభిజ్ఞాద్యనుపపత్తిచేతను కృతహానాకృతాభ్యాగమప్రసంగముచేతను ఆత్మను నిత్యమని యంగీకరించిరి ఈమతమునందు ఆత్మ దేహముకంటె అతిరిక్తమైనది అది నిత్యము దేహపరిమాణము కలది సంసారము అనాది అయ్యది జీవునిచే చేయబడు పుణ్యపాపకర్మలచే కల్గినది ఆత్మతత్త్వజ్ఞానముచే ప్రకృతి వినిర్ముక్తజీవునకు ఊర్ధ్వగతిప్రాప్తయే మోక్షము ఆవల నైయాయికులు మరింత పరిష్కరించుచు లోకానుభవమును నచేతనవస్తు వెద్దియు చేతనాధిష్ఠితమయ్యే కార్యకారిగనందుటచే సృష్టికర్తయగు నొకపరమచేతనుడు సిద్ధించుచున్నాడు కేవలపరమాణువులే జగత్కారణముగ నెడల సర్వదా సృష్టిగాని ప్రళయముగాని సంభవింపకపోవును ఇది యనిష్టము ప్రతి శరీరమందును చేతనులు భిన్నులు వీరలు నిత్యులు, జడరూపులు, జ్ఞానాశ్రయులును దేహపరిమాణాత్మాంగీకారముచే ఆత్మకనిత్యత్వము వాటిల్లుటచే అట్లంగీకరింపను అనాది కర్మవాసనచేత జీవులకు సంసారబంధము గల్గుచు జగత్తునకు కారణము పరమాణువులే పుణ్యకర్మానుష్ఠానముచే తత్త్వజ్ఞానోత్పత్తికల్గిననాపకి దుఃఖధ్వంసరూపమోక్షప్రాప్తికల్గును మోక్షమనగా ఆత్మలు పాషాణకల్పములుగ నుండుటయే అనుమానసిద్ధేశ్వరుడు నిమిత్తకారణమాత్రమే ఆతడు ఉపాసనమునకు సాధనమాత్రమే కాగలడు అతట సాంఖ్యులు మరింత సంస్కరించిరి అనేకకారణము యుక్తిసహముకాదని ప్రకృతి యను నొకతత్త్వమును జగత్కారణముగ వీరందురు పురుషుడుచేతనుడు స్వప్రకాశుడు ప్రకృతియే జగత్తునకుపాదా

[illegible] పు [illegible] [illegible] పి[illegible]యును ప్రతిశరీరమున
[illegible] [illegible] పురుష [illegible]నాది
గా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
వల [illegible] [illegible] పురుషుడు
[illegible] [illegible]
[illegible] రైన [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] వె[illegible] సిద్ధాంతము [illegible]
చెప్పి[illegible] [illegible] మో[illegible]నదిని చెప్పినది

అ[illegible] [illegible]ద్వైత[illegible] [illegible] [illegible] భేదవాదులయి
జీవబ్రహ్మ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] భేదయుక్త
[illegible] సిద్ధము గ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]కరణావచ్ఛిన్న
చైతన్యమే జీవు[illegible] బ్రహ్మము సజా[illegible] [illegible]విజాతీయ స్వగత
భేదశూన్యమై తత్త్వ[illegible]ముక[illegible] [illegible] అది నిర్గుణ
[illegible]యు లనాది [illegible] సంబంధ[illegible] చే జ్ఞత్వ[illegible] [illegible] ప్రపం
చము [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] తత్త్వ[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]లనాన్తరముక లిగెడు
ప్రత్యక్[illegible] [illegible] [illegible] భవదర్శనరూపప్రపంచము నకు
నివృత్తికల[illegible] అదియే మోక్షమనియు అది దేశాంతరమునం
దెచ్చుటనో లేదనియు ఘటావచ్ఛిన్నాకాశమున కఖండత్వ
ప్రాప్తియెట్లు దేశాంతరగమనావశ్య[illegible] లే ఉపాధివిగమా
నన్తరము తత్త్వము [illegible] [illegible] దేహోపాధివిగమము
నందు పరిశుద్ధాత్మస్వరూపమే మోక్షము గనుక అ[illegible]డనే
[illegible] మోక్షము కల్గుననియు చెప్పిరి జీవన్ముక్తిని వీరంగీక

శ్రీ యై నమః

శ్రీమతే నారాయణాయ నమః

ఓం, నమః శ్రియఃపతివిఖనసే భృగ్వత్రిభ్యః క-

శ్యపేభ్యో మహద్భ్యో గురుభ్యః

శ్రీవిశిష్టాద్వైతదర్శనము.

శ్రీమాన్ లక్ష్మీవిశిష్టో జనివిభవలయ ప్రాపకస్సర్వనామా
దృశ్యాదృశ్యశ్చ హేతుత్రితయమనవపుర్నిత్యలీలావిభూతిః
ఏకోనంతోద్వితీయోఖిలగతిరనఘః పంచధా వ్యూహరూపః
విశ్వవ్యాపీ పరేశో భవతు శుభకరస్సర్వధీస్సర్వశక్తిః

శ్రీశ్రీనివాసపదపంకజభృంగరాజం
వేదాన్తవంశకలశాంబుధిపూర్ణచంద్రమ్
వైఖానసాగమసముక్షిషు బోధదక్షం
శ్రీమన్నృసింహగురుమాత్మని భావయేఽహమ్
పార్థసారథికృష్ణేన వేదాన్తత్రేయజన్మనా
కంకటావనివాసేన హారిపారిమ్యదర్శినా
సుబోధాయ బుభుత్సూనాం కైంకర్యాయ చ ధీమతామ్
క్రియతే కృపయా విభోర్విశిష్టాద్వైతదర్శనమ్

(1) తత్త్వత్రయము —

శ్రీవైష్ణవ సిద్ధాంతమున 'చిత్తు — అచిత్తు — ఈశ్వరుడు'నని తత్త్వములు మూడు. అవి సత్యములు నిత్యములు ఇవి యన్యోన్యము కంటె వేరగు స్వరూపస్వభావములు కలవి ఇందొకటి మరియొకదాని యుపాధిచేగాని వికారముచేగాని జనింపదు. ఇవి క్రమముగా 'భోక్తృ, భోగ్యము, నియంతల' ధర్మములచే సర్వథా భిన్నములై యున్నవి

'జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశావజో హ్యేకా భోక్తృ భోగ్యార్థయుక్తా, అనన్తశ్చాత్మా విశ్వరూపో హ్యకర్తా త్రయం యదా విందతే బ్రహ్మమేతత్' 'క్షరం ప్రధానమమృతాక్షరం హరః క్షరాత్మానావీశతే దేవ ఏకః' (శ్వేతాశ్వతరం ౧ ౧౦) 'ఏతత్ జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మసంస్థం నాతః పరం వేదితవ్యం హి కించిత్, భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా సర్వం ప్రోక్తం త్రివిధం బ్రహ్మమేతత్'

(2) జీవలక్షణము (చిత్తు)

'వాలాగ్రశతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ, భాగో జీవస్స విజ్ఞేయః స చానన్త్యాయ కల్పతే' (శ్వేతా)

'ఏషోఽణురాత్మా చేతసా వేదితవ్యః' (ముండకం) అను మొదలగు ప్రమాణములచే జీవుడు అణుస్వరూపుడనియు జ్ఞానగుణముగల వాడనియు తెలియదగును ఇట్లే 'అజో నిత్యః శాశ్వతోఽయం పురాణః' (గీ ౨ ౨౦) అన్నట్లు జననమరణ రహితుడనియు 'కతమ ఆత్మేతి యోఽయం విజ్ఞానమయః ప్రాణేషు హృద్యన్తర్జ్యోతిః పురుషః' అనునట్లు హృదయ కమలమందు ప్రాణమని పిలువబడునట్టి ముఖ్యప్రాణముతో యునుండువాడును

జ్ఞానధర్మముకలవాడును జ్యోతిస్సనబడు ప్రకాశమే స్వరూపము కలవాడును 'మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతస్సనాతనః' (గీత 15-7) భగవంతుని యంశముగ నున్నాడు 'ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ' (ఛాందో 6-2-1) అనుటచే బ్రహ్మమునకు తుల్యమైన తత్త్వాంతరము లేదని గనుక జీవుడు ఈశ్వరుని యంశమేయైనను ఈశ్వరునకు మాత్రము కాజాలడు. లోకమునందును ఈదృష్టాంతమును చూడవచ్చును. సముద్రతరంగములలయందును సూర్యుని గుణములు కిరణము లయినను ఉన్నను సముద్రముయొక్కయు సూర్యునియొక్కయు అంశము లగు అలలుగాని కిరణములుగాని సముద్రముగాని సూర్యుడుగాని కాజాలవు ఇటిదే జీవేశ్వరులకు గల భేదము 'ఆత్మావై పుత్రనామాసి' యను శ్రుతికలదని పుత్రశబ్దమునకు మాతృభర్తృత్వధర్మముండునని కూడ భ్రమింపరాదు జీవేశ్వరులకభేదము సాధింపబూనుట పై శ్రుతికపార్థము కల్పించిన యనర్థము వంటిదే యగును

'ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాది ఉభావపి' (గీత 13-19) యని జీవునకనాదిత్వమును 'ఉత్తమః పురుషస్త్వన్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః' (గీత 15-16) 'యస్మాత్క్షరమతీతో౽హమక్షరాదపి చోత్తమః, అతో౽స్మి లోకే వేదే చ ప్రథితః పురుషోత్తమః' (గీత 15-18) అని జీవేశ్వరులకు స్వాభావిక భేదమును నిత్యత్వమును శ్రుతిసిద్ధమైనట్లు తెలియుచున్నది 'ప్రజ్ఞయా వాచం సమారుహ్య వాచా సర్వాణి నామాన్యాప్నోతి, ప్రజ్ఞయా ఘ్రాణం సమారుహ్య ఘ్రాణేన సర్వాన్ గంధానాప్నోతి ప్రజ్ఞయా చక్షుస్సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి రూపాణ్యాప్నోతి ప్రజ్ఞయా శ్రోత్రం సమారుహ్య శ్రోత్రేణ సర్వాన్

శబ్దానాప్నోతి ప్రజ్ఞ । జిహ్వాం సమారుహ్య జిహ్వయా స
ర్వాన్ రసానాప్నోతి, ప్రజ్ఞయా హస్తౌ సమారుహ్య హస్తాభ్యాం
సర్వాణి కర్మాణ్యాప్నోతి, ప్రజ్ఞయా శరీరం సమారుహ్య శరీ
రేణ సుఖదుఃఖే ఆప్నోతి ప్రజ్ఞయా । ఉపస్థం సమారుహ్య ఉపస్థేనా
నందం ప్రజాం రతిం [illegible] ప్రజ్ఞయా పాదౌ సమారుహ్య
పాదాభ్యాం సర్వా ఇత్యా ఆప్నోతి"(బృహదా) మను: చే జీవుడు
జ్ఞానముచేతనే యా యింద్రియముల బొంది ఆయాపనుల జేయు
చున్నాడనుట జ్ఞానము జీవుడని చెప్పబడెను దానచే జ్ఞాత,
జ్ఞానమని లోకవ్యవహారము. జ్ఞాతృజ్ఞానములకు భేదవ్యవహా
రము సిద్ధమైయున్నది

(3) జీవులు మూడువిధములు

క్షరులు, అక్షరులు, నిత్యులు లేక బద్ధులు ముక్తులు
నిత్యులు నను పేరుగల యీమూడు ప్రకారములు 'ద్వావిమౌ
పురుషౌలోకే క్షరశ్చాక్షర ఏవ చ' (గీత 15-16) అనిక్షరా
క్షరులు చెప్పబడిరి క్షరులనగా అచిత్సంబంధముకల్గిన బద్ధా
త్మలు, అక్షరులనగా ఆ సంబంధమును విడిచిపెట్టి స్వస్వరూప
ముతోనుండు ముక్తాత్మలు 'తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా
పశ్యన్తి సూరయః' (యజుషి) 'వైకుంఠేతు పరేలోకే శ్రియా
సార్థం జగత్పతిః ఆస్తే విష్ణురచిన్త్యాత్మా భక్తైః భాగవతైః
సహ' ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతులచే ఎన్నడును కర్మయుక్త
జననమరణదుఃఖము నందక శాశ్వతముగ వైకుంఠనాథు ననుభ
వించు భాగ్యముగల యనంతగరుడ విష్వక్సేనాదులు నిత్యు
లనియు నిత్యసూరులనియు ననబడుదురు ఈమూడు తెగల

చేతనులును 'జ్ఞానానందమయస్త్వాత్మా శేషో హి పరమాత్మనః' యనునట్లు శ్రియఃపతికి శేషభూతులైయుందురు

(4) జీవునకుగల కర్తృత్వ

'ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః, అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహమితి మన్యతే' (గీత 3-27) యనునట్లు జీవునకు కర్తృత్వము ప్రకృతిసంబంధమువలన మాత్రమే ... 'కారణం గుణసంగోऽస్య సదసద్యోనిజన్మసు' (గీత 13-21) అనునట్లు పూర్వపూర్వజన్మములందు జీవునకుగల సత్త్వాదిగుణసంబంధమే యుత్తరోత్తర జన్మములకు కారణమని యచట చెప్పబడినది అనగా పూర్వజన్మమునందు తమోగుణముగలవాడుత్తర జన్మమున తామసకులమునందును అట్లే పూర్వజన్మమునందు సత్త్వగుణముగలవాడుత్తమకులమునందును జన్మించునని తెలియుచున్నది ఏపుట్టుకగలిగినచో ఆ వాసనాసంస్కారములువృద్ధియై దాని అట్టి యాత్మ కులధర్మముల నాశ్రయించుచుండును అకులధర్మమే వానికి స్వధర్మము దీనిచేతగూడ కర్తృత్వమాత్మకు గుణాశ్రయమైనదే గాని స్వాభావికము కాదని తెలియనగును ఇట్టిది జీవుని పుణ్యపాప జన్మములకు హేతువు కాగలదు 'జుషామేకాం భుక్తభోగామజోऽన్యః' (శ్వేతా 4-5) అనునట్లు మోక్షసాధనముగ సమాధియందు ముక్తజీవుడు భోగక్షేత్రమగు నచేతనప్రకృతియందు ... వేరనియు తత్సంబంధమనిత్యమనియు యెఱింగి జుగుప్సతో యా సంబంధమును త్యజించుచున్నాడు

ఈయంశమే 'జ్ఞాతృత్వమణుత్వం భోక్తృత్వనియామిత మాత్మనః కర్తృత్వమ'యని చెప్పబడినది జీవునియందలి భోక్తృత్వశక్తిని తెలిసికొని ప్రకృతికతీతమగు నాత్మ వస్తువొక్కటి ప్రత్యేకముగ గలదని వ్యక్తమగుచున్నది 'పురుషోఽస్తి భోక్తృభావాత్' (సాంఖ్యకారికా సూత్రం 27) అను కారికయు నీసిద్ధాంతమును చెప్పుచున్నది 'ప్రయాణకాలే మనసాఽచలేన భక్త్యాయుక్తో యోగబలేన చైవ, భ్రువోర్మధ్యే ప్రాణమావేశ్య సమ్యక్ స తం పరం పురుషముపైతి దివ్యమ్' (గీత 8-10) అనునట్లు యోగబలముచే ప్రకృతి వికారమగు మనసును చలనరహితముగ ప్రయాణకాలమందు భ్రూమధ్యమున ప్రాణమును నిలిపి పురుషుని ధ్యానించువానికి తద్భావాపత్తి యంగీకరింపబడినది ఇట్టి ధ్యానాకారము మొదలగు చేతన ధర్మములచేతనమగు ప్రకృతికి గల్గుట యసంభావితము గాన జీవాత్మయే కర్తయని తెలియునది వడ్రంగి తనకుగల ఉలి బాడిదె మొదలగు నుపకరణములను గొని ఇచ్ఛవచ్చినపుడు వాని నుపయోగించి వలయు పనిముటను చేయుచు ఇచ్ఛ లేనపుడూరకుండునట్లువలె జీవుడు ఇచ్ఛావశమున కర్తయు నకర్తయుగూడనగుచున్నాడనుట సిద్ధాంతము

(5) జీవుని కర్తృత్వము ఈశ్వరాధీనమైనది (!)

'ఇతస్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరామ్, జీవభూతాం' (గీత 7-5) అని భగవచ్ఛ్రీముఖమున 'తమాత్మస్థం యేను పశ్యన్తి ధీరాః' (కఠశ్రుతి) అని యాత్మలకు పరమాత్మావలోకనము చెప్పబడినది అట్టివారలే జ్ఞానులు వారలు 'మయి సర్వాణి కర్మాణి సన్న్యస్యాధ్యాత్మచేతసా' (గీ 3-30)

[illegible] [illegible] శ్వేదాంగ ప్రసిద్ధములగు శాస్త్రములను అపలాపము చేయుచున్నవి. వేదబాహ్యులు అవైదికులు ప్రాదుర్భవించి మార్గమును మతములు [illegible] కల్పించి [illegible] పలు భిన్నలగాయు [illegible] శరీరభావమును [illegible] [illegible] చెప్పిరి విశిష్టాద్వైతమని వ్యాప్తి [illegible] [illegible] ఈ గ్రంథమందు విశదముగా [illegible] [illegible] వివరింపబడి లేకుండెను

ఈ మతములన్నియు పరస్పరోపకారకములని మొదటనే చెప్పితిని స్మృత్యాదిగ్రంథములయందు ఈ సమన్వయములు చేయబడి నేటికిని పారంపర్యముగా ధర్మములనుష్ఠించబడి వారలు తమ తమ స్వమతములందు విశ్వాసముంచుచున్నారు. మనము చూచుచున్నాము కొందరు భక్తియోగమును మరి కొందరు జ్ఞానయోగమును కొందరు ప్రపత్తిని మరి కొందరు విరాగమునట్లు మోక్షసాధనములుగ కొనియాడుచుటలో మోక్షమునకు వ్యవహితోపాయము భగవత్సమూర్తపూజయే యని శ్రీవిశిష్టాద్వైతప్రవర్తకప్రథమాచార్యులగు శ్రీ విఖనో మునీంద్రులవారి మతానుసారముగ నిరూపించుచు ఈ చిన్న పుస్తకమును నేను వ్రాసితిని. ప్రపన్నజనకూటస్థులగు నమ్మాళ్వారులారంభించి శ్రీభగవద్రామానుజాచార్యపర్యంతములగల భాగవతాగ్రేసరులందరును 'వైఖానసమత స్తస్మిన్నాద్యా ప్రత్యక్షదర్శనమ్' (సిద్ధోపనిషత్) అనునట్లు స్మృత్యాదులందే శ్రీ విఖనో మునీంద్రుల నేమము సదనుష్ఠానములచేత భవ్యపంతతి

చేతను ప్రతిష్ఠాపితములగు దివ్యదేశములందు ప్రవర్తిజేసి కృతకృత్యులైనవిషయము ప్రసిద్ధమే.

ఈ యాకించన్యనిర్వర్తితమగు స్వల్పవాచికకైంకర్యమును పరాత్పరుడనుగ్రహించునట్లు భాగవత శిఖామణులు పురుషకారము చేతురని ఆశించుచున్నాను.

కంకటావ
విరోధి సం॥
శ్రావణ శు౧౫

భాగవత సేవాభిలాషి
వేదాంతం పార్థసారథి కృష్ణమాచార్యులు

యనునట్లు అధ్యాత్మబుద్ధితో భగవంతునియందు సర్వకర్మ ములను కర్తృత్వమును అర్పింతురని చెప్పబడినది అదియెట్లనిన అన్నదానుల శరీరమెల్ల తనంతట ప్రవర్తింపజాలక తదధికర్త యగు నాత్మకు వశమై ప్రవర్తించుటను మనముచూచుచున్నా మోజీవాత్మలకు నియంతయగుటచే తనకాత్మయగు భగవంతుని వశమై జీవాత్మయు తన ప్రవృత్తిని కల్గియుంపుమ వానియిచ్ఛ లేక ప్రవర్తింపజాలదు ఇదియే ఆత్మకు నిరూపక స్వరూపము ఈసూక్ష్మము నెరుగుటచేతనే వివేకియగు ప్రపన్నుడు తా జేయుకార్యముల కన్నిటికి భగవంతుడే ప్రేరకుడని నమ్మి వాని కైంకర్య నిర్వహణరూపమైన కర్తృత్వమే తనయందు కలదని కర్మలజేయుచున్నాడు అట్లుగానిచో విధినిషేధశాస్త్రములకు తావేయుండజాలదు, 'జ్ఞానీ నిత్యయుక్త ఏకభక్తిర్విశిష్యతే' (గీత 7-7) యనునట్లు స్వస్వరూప పరస్వరూపములనెరిగిన జ్ఞాని తన స్వాతంత్ర్యమునువదలి భగవంతునియందే భక్తిగలిగియుం డుటచే శ్రేష్ఠుడనబడుచున్నాడు అట్టివాడే 'భక్తః శ్రద్ధయా యార్చితు మిచ్ఛతి' (గీ 7-21) యని భక్తియుక్తుడై శ్రద్ధతో నర్చించుచున్నాడు అట్లే 'అన్తః ప్రవిష్టః శాస్తాజనానాం సర్వాత్మా' (తై-ఆ 3) జీవుని విశ్వాసమునుసరించియే వాని కంతరాత్మగానుండి వాని యత్నముల నీశ్వరుడునిర్వర్తింపచేయు నని చెప్పబడియున్నది ఈయర్థమే 'సర్వస్యచాహం హృది సన్నివిష్టో మత్తః స్మృతిర్జ్ఞానమపోహనంచ' (గీ 15-15) యను మొదలగు స్మృతులచేతను వ్యక్తపరుపబడినది కాగా జీవుని కర్తృత్వము ఈశ్వరాధీనమేననుట యుక్తమైయున్నది 'తేన వినాతృణాగ్రమపి నచలతి' (ఈశ్వరేచ్ఛ లేక తృణమైననుచలిం

వదు) అనిగదా శెగనుచున్నారు ఈరహస్యము 'హిమవాన్ మందరో మేరుః త్రైలోక్యం వా సహామరైః, శక్యం భుజాభ్యాముద్ధర్తుం న సంఖ్యే భరతానుజః, వాయుసూనోః సుహృత్త్వేన భక్త్యా పరమయా చ సః శత్రూణామప్రకమ్ప్యోఽపి లఘుత్వమగమత్కపేః' (యుద్ధకాండం) అని శ్రీమద్రామాయణమునకు మూర్ఛితుడగు లక్ష్మణునుద్ధరించు సమయమున పరమభక్తుడగు వాయుసూనునకు శేషవిగ్రహుడగు లక్ష్మణుని శరీరము తేలికయైయుండెనయు శత్రువులకు అతిభారమై యొప్పెనయియు ఇతివిచిత్రముగ గ్రహింపబడినది

ఇట్టియెడ జీవుని స్వాతంత్ర్యము ఎట్టిదను విమర్శమును గూడ చేయుట యవసరము. యజమానుని యాజ్ఞను అనుగుణముగ నర్తించు సేవకుని స్వాతంత్ర్యముతో దీనిని సరిపోల్చవచ్చును. 'అపాణిపాదో జవనో గ్రహీతా పశ్యత్యచక్షుః సశృణోత్యకర్ణః' (శ్వేత శ్రు 3-16) యనునట్లు ముక్తుడగు జీవాత్మ కర్మేంద్రియాదిసంబంధము లేకుండియు తత్కార్యముల జేయుటయు బద్ధావస్థలో గాను స్వప్నదశలో ఇంద్రియ కార్యము లేక భోగానుభవమును గల్గియుండుటయు తెలియుచున్నవి కాగా భగవదాజ్ఞారూపములగు విధినిషేధశాస్త్రములను లెస్సగా తెలిసి యుక్తముగు ప్రవర్తనము జేయుట జీవునకు విధ్యమైయుండుచు లోకములో స్వాతంత్ర్యము కల్గును లోకమందును యజమానుని యాజ్ఞనతిక్రమించి నడచుకొను సేవకునకు శిక్షయు అనుసరించి నడచుకొను వానికి సాన్నిధ్యగౌరవధనాదులు లభించుటయు ప్రత్యక్షముగ మనము చూచుచున్నాము కదా

(6) అవస్థాత్రయసాక్షి యే జీవుడు —ఒకానొకడు కరచరణాది విశిష్టమైన తనదేహమునుజూచికొని, నాశరీరము సుందరమైనదనియు యెదుటివాని శరీరమునుచూచి వానిశరీరము విరూపమైనదనియు చెప్పుటను చూచుచున్నాము ఇందుచే నేను అనునహంశబ్దముచే నిర్దేశింపబడినది జీవుడేననియు శరీరము కాదనియు తెలియుచున్నది ఇట్లుండ 'తద్ధైతత్పశ్యన్ ఋషిర్వామదేవః ప్రతిపేదే అహంమనురభవం సూర్యశ్చ' (బృహదా ఉప అ 3 బ్రా 4 మం 10) అని జగత్తునందు బ్రహ్మభావము కల్గిన వామదేవుడు తనను మనువుగను సూర్యుడుగనుభావించి ప్రసంగించుటచే ఆత్మకు అహం శబ్దవాచ్యత్వము స్వాభావికమైనదిగాక ఆగంతుకమై యంతఃకరణ సంబంధముచే నేర్పడినట్టియంతః కరణసంబంధము పోయినంతట 'అహం' భావము నశించగా ముక్తికలుగునని చెప్పెడి సిద్ధాంతము యుక్తమైనదికాదు

జాగ్రదవస్థ —దేహేంద్రియాదులతో కూడిన అహంకారమునందాత్మాభిమానముకలిగి వ్యవహరించుకాలమే జీవునకు జాగ్రదవస్థయగును

స్వప్నావస్థ — 'య ఏష స్వప్నే మహీయమానశ్చరత్యేష ఆత్మా' అనునట్లు జాగ్రదవస్థయందువలె బాహ్యసాధనముల నపేక్షించక 'అహం' అనుననుభవముతో భోగముల ననుభవించునవస్థయే స్వప్నావస్థయగును 'ఏష సుప్తేషు జాగర్తి కామం కామం పురుషోనిర్మిమాణః, తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే' (కఠ ఉప 5 8) జీవుల

పేక్షించెడి కామ్యపదార్థముల నీశ్వరుడు జీవకర్మానుగుణ్యముగ తాత్కాలికముగ సృష్టించి యనుభవింప చేయుచున్నాడు అని చెప్పబడుటచే స్వప్నభోగము సత్యమే అసత్యము కాదు ఇట్టి అనుభవము స్వప్నమందు ప్రత్యక్షమగుటచే దాని ననుభవించు నహంశబ్దవాచ్యుడగు జీవుడు స్వప్నావస్థయందు కలడు

సుషుప్త్యవస్థ — సుషుప్తినుండి మేల్కాంచిన వాడు 'తన్ను తా నెరుగ'నని చెప్పు ననుభవముచే సుషుప్తియందు అహమనుభవము లేదని యనరాదు. తన్ను తా నెరుగకుండుటయనిన బ్రాహ్మణాది దేవత్వాది ధర్మవిశిష్టునిగ నెరుగలేదని యర్థము కాని 'అహం' అను విశేషానుభవము లేకపోలేదు సుషుప్తియందుండునది అహమనుభవ మొక్కటిమాత్రమేనని తాత్పర్యము కర్మానుభవమునకై జీవుడు శరీరబంధమును తన్మూలముగ స్వస్వరూప ప్రకటనమును ప్రతిబంధించు జ్ఞానసంకోచమును కల్గియుండు దశయే సుషుప్త్యవస్థయగును దీనిని కారణ శరీరమనియు పిలతురు

తురీయావస్థ — సాధనచతుష్టయముచేత పరబ్రహ్మోపాసనము చేసి సంచితాగామి కర్మఫలము, అనుభవమువలన ప్రారబ్ధకర్మమును పూర్తిగా నశింపగా తనుత్రయ విముక్తమగు శుద్ధాత్మ ప్రకటితమగుచున్నది "స్వేనరూపేణాభి నిష్పద్యతే" (ఛాందో 8-12-1) యని ఈతని కైవల్యార్థియనియు చెప్పుదురు ఈతడు స్వస్వరూపానందమును మాత్రము కోరెడి అహంకర్తృత్వాభిమానియగును ప్రకృతిగుణామయమగు దేహము తొలగగా ఆత్మయొక్క నిజస్వరూపమే అహం అనబడినది ఇదియే ఆత్మ

ధర్మము 'శరీర స్సర్వదృక్' (మహావాక్యశ్రుతి) తురీయు డగు జీవుడెల్లప్పుడును సర్వమును తెలియుచున్నాడు అట్టి జ్ఞాత (నేను) అనువాడే ప్రత్యగాత్మ తనకు తాను ప్రకాశించెడి ప్రతివస్తువుగూడ 'నేను' అను ననుభవమును కలిగియుండుట సహజము

తుర్యాతీతము — 'తిస్రో ఉత్క్రమ్య తురీయస్థః, తురీయాన్తే విష్ణురుచ్యతే' (త్రిశిఖబ్రాహ్మణోపనిషత్) తురియుడు జీవుడగుగనె తురీయాతీతుడు విష్ణువని యీ దీనియర్థము 'తుర్యాతీతః సర్వవిష్ణుః' అని మహానారాయణమునను కలదు 'గుహాం ప్రవిష్టావాత్మానౌ తద్దర్శనాత్' (బ్రహ్మసూత్రము) అని జీవాత్మ పరమాత్మలిద్దరును హృదయగుహాంతరమందుందురని చెప్పబడినది 'బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మిన్నంతర ఆకాశః, తస్మిన్యదంతస్త దన్వేష్టవ్యః స విజిజ్ఞాసితవ్యః' (ఛాం 8-1 ఖ) అని శరీరమను బ్రహ్మపురమందు దహరాగమను నాకాశముందెద్దిగలదో దానిని వెదుకదగునని చెప్పబడినది ఆ వెదుకదగినవాడు విచారింపదగినవాడు గుణవిశిష్టుడగు నారాయణుడనియు చెప్పబడినది దీనిచే దహరాకాశమున జీవుడు తనసహజచైతన్యమును వీడనచే స్వాతంత్ర్యమును గూడ విడువకయే పరమాత్మను వెదకుచున్నట్లు శ్రుత్యర్థము స్పష్టమగుచున్నది కాన తుర్యాతీతమందును 'అహం' భావము పోలేదు

నిర్వికల్పసమాధి — సమాధియందు దృశ్యప్రపంచము స్ఫురించక పోవుటచే నయ్యది జాగ్రదవస్థకాదు అనన్యధ్యానము

తదేకాకారమునుండుటచే మనస్సంకల్పము లేనందున స్వప్నావస్థయుకాదు. జడతత్త్వమగుతమస్సు లేనందుచే సుషుప్తియుకాదు అది కేవల తురీయమై అవస్థాత్రయముకంటె విలక్షణమైనది ఇందుకు 'జహాత్యేనాం భుక్తభోగామజోఽన్యః' (శ్వేతాశ్వతర శ్రుతి 4-5) హృదయాకాశప్రవేశముగల తనుత్రయవిముక్త చేతనుడు తనుగత భోగములననుభవించి అచేతన ప్రకృతిసంబంధమునిత్యమని గ్రహించి దానినివిడచునట్లు చెప్పబడినది మరియు అశరీరంవా వ సన్తం నప్రియాప్రియే స్పృశతః'(ఛాంది 2)'కేవల జీవయుక్తమేవతురీయమ్' (శరీరోపనిషత్) అనునట్లు కర్మారబ్ధమైన దేహమును వీడియున్న శుద్ధాత్మస్వరూపమును కర్మఫలభూతములైన సుఖదుఃఖములు స్పృశింపవనియు, కేవల తుర్యాత్మానుభవమి కైవల్యమనియు తెలియవచ్చుచున్నది ఇందుజీవునకు స్వస్వరూపానందానుభవము మాత్రమే కలదు ఈతడు 'ఏషోఽణురాత్మా' (ముండకం) యనునట్లు సూక్ష్మరూపియనియు 'అజోనిత్యః శశ్వతోఽయం' (గీ 2 20) అనునట్లు ఆత్మస్థిరముగ వున తదనుభవమును స్థిరమైనూత్మ యణువగుట తదానందము పరిమితమునై యుండును దహరాకాశమున ప్రకాశించు జీవుడు కేవలజ్ఞానప్రకాశ్యుడే వీనికి బ్రహ్మానందానుభవములేదు పతి చెంతలేని పత్ని నిలువుటద్దమునతన్ను దాజూచికొని యొంటరిగ మురియుట వంటియానందమిది శతోత్తరగుణాధికమగు బ్రహ్మానందానుభవమునుగోరక యొంటరిగ నుండగోరుటయే ఈయధికారియందలి ప్రబలదోషము ఈతనికి జ్ఞానాంశముమాత్రమేవృద్ధిజెంగుటచే ఆనందము లేదు 'తమాత్మస్థం యేఽనుపశ్యన్తి' (కఠశ్రు 1-2-16) యని జీవాత్మయందు

అంతర్యామియగు పరమాత్మని యునికి చెప్పబడుచున్నది కావున చేతనుడు తనయాత్మను ఒంటరిగ నుపాసింపక పరమాత్మాత్మకమని తెలియనగును అట్లుకాని యనుభవము శరీరిలేని శరీరమునిలచుటవంటిదగును తన కంతర్యామియగు పరమాత్మను పొందగోరి బ్రహ్మానివలె దేహగత సుఖదుఃఖములనంటకయు జ్ఞానాంతరను భాసింపకయు వికల్పములేక కేవల పరమపురుషునియందే తైలధారవలె నవిచ్ఛిన్నమగు స్మృతిసంతతి రూప భక్తియుక్తమగు జ్ఞానముచు కల్గియుండు నవస్థయే నిర్వికల్పసమాధి యగును స్వస్వరూప పరస్వరూప జ్ఞానములేనియెడ మాత్రప్రాప్తిమెవ్వరకు? ఇది యసంభావితము. 'విజ్ఞాన మానందంబ్రహ్మ' (బృహ 9-28) 'ఆనన్దం బ్రహ్మణోవిద్వాన్, నబిభేతికుతశ్చనేతి (తై2-9) ఆనన్దో బ్రహ్మ' (బృ౦-9) 'రసోవై సః, రసగ్గ్ హ్యేవాయంలబ్ధ్వానన్దీభవతి' (తై 2-7) అనుశ్రుతులచే ఆనందమయుడగు పరమాత్మరసమనియు తద్రసలాభమును పొందువాడు జీవత్మయనియు నిట్లిరువుర భేదముస్పష్టపరుపబడినది ఈ రసానుభవమునందియే జీవాత్మ తన్నుమరచి తన్మయుడగును రెండులేని ఒకేవస్తువగు పరమాత్మ యంగీకరింపబడిన నైక్యము దేనతో పొసగును? ముక్తదశవరకు నానందము ననుభవించు జీవునకు ముక్తిదశయందానందములేదనుట యుపేక్ష్యము అదిశాస్త్రవిరుద్ధము అనుభవవిరుద్ధము 'బ్రహ్మవిద ప్నోతిపర'వ నా రంభించి 'సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణావిపశ్చితా' (తై 2-1) యని ముక్తుని యానందము వ్యక్తముగ నుపదేశింపబడినది

త్రిపుటి రాహిత్యము మోక్షము కాదు — వేద్యవేత్తృ వేదనములు మూటికిని త్రిపుటియని పారిభాషిక వ్యవహారము వేద్యము, పరమాత్మయు వేత్తృజీవాత్మయు వేదనము తెలియుటకు సాధనమైన జ్ఞానము లగును ఇత్యాది బాహ్య త్రిపుటియనియు ఆంతర త్రిపుటియనియు అంతరాంతర త్రిపుటి యని ముత్రివిధములుగనుండును

బాహ్యత్రిపుటి — ద్రష్టృ ప్రకృతి బద్ధుడగు జీవాత్మ 2 దృక్కు, త్వగాది పంచేంద్రియములద్వారముగ గ్రహించు దేహోపాధిగల జీవాత్మజ్ఞానము (సాధనము) 3 దృశ్యము, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధములు ఆంతర త్రిపుటి — ద్రష్టృ, కర్మల నాశకరణమై శుద్ధమనస్సుకల్గి సత్త్వప్రధానుడగు జీవాత్మ 2 దృక్కు, ఉపాసనాపరమగు సగుణ బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు శుద్ధాంతఃకరణమునందు జనించిన బుద్ధివృత్తి యనెడి జ్ఞానము 3 దృశ్యము, ఉపాస్యసగుణ బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము అంతరాంతర త్రిపుటి — 1 ద్రష్టృ, తురీయ స్థానమగు సమాధియందు నిరుపాధికుడై వ్యష్టిభావము నందిన శుద్ధజీవాత్మ 2 దృక్కు, ప్రకృతిరహితమైన శుద్ధాత్మజ్ఞానముచే 'సర్వంఖల్విదం బ్రహ్మ' యను శ్రుతి ననుసరించు సమష్టిభావమును కలుగజేసి నిరక్షీరములను విభజించి క్షీరములను వేరుచేసి గ్రహించు పరమహంసవలె పదంబత్సంప్రయుక్తమగు పరమాత్మను 'అణోరణీయాన్' అనునట్లు గ్రహించుట 3 దృశ్యము, 'అస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేనరూపేణాభి నిష్పద్యతే' (ఛాందోగ్యం) యని జీవాత్మ తనశరీరత్రయమును వదలి పరంజ్యోతినిపొంది స్వస్వరూపమున నిలచుట ఇత్యాది

బాహ్యోపాధి లేని కేవలరూపమిదమిత్థమని నిర్ణయించుటకు వీలులేక కేవల స్వరూపముచేత వ్యక్తియగు జీవుడు ప్రకృతి కావల ప్రకాశించు వెలుగునుపొంది సమష్టియగు పరిపూర్ణ పరంజ్యోతియగు పరమాత్మకుండు నివాతస్థ దీపముపగిది యథాతథముగ నిలుచుస్థితిగాగును బాహ్య ప్రకాశరూపగు వస్తువు యొక్క సాన్నిధ్యమున నత్యల్పప్రకాశమగు వస్తువు లీనమై తదేక రూపమై యుండుటవంటిదని దీనిని చెప్పవచ్చును దీనినే 'సూర్య ప్రభాభిద్యోతన్యాయ'మని పెద్దలు వచింతురు ఇచ్చట పరం జ్యోతిః ప్రాప్తియే మోక్షముగ చెప్పబడినది కాని ప్రకృతి విముక్త కేవల జీవాత్మప్రాప్తియని చెప్పబడలేదు

త్రిపుటిరాహిత్యమే మోక్షమనినచో ద్రష్టయగు ప్రత్యగాత్మగూడ నశింపవలెను ఇక మోక్షప్రాప్తియెవ్వరికి ? "అసన్నేవ సభవతి, అసద్బ్రహ్మేతి వేదచేత్, అస్తిబ్రహ్మేతిచేద్వేద, స నమేనం తతోవిదురితి" (తై 2-6-10) ఎవ్వనికి బ్రహ్మసత్తా జ్ఞానముకలదో వాడు సత్తకలవాడగును అను మొదలగు శ్రుతులచే వేద్యవేత్తృవేదనములు సిద్ధమగు చుండుటచే బ్రహ్మను నిర్గుణమనుటయు వ్యావహారిక సత్య పారమార్థిక సత్యములను పరిభాషయు అసంభవము 'సత్యంజ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ' (తై 2-1) సత్యజ్ఞానాదివిశిష్టుడై దేశకాలవస్తు పరిచ్ఛేదములేనివాడే బ్రహ్మపదార్థమనియు 'బ్రహ్మవిదాప్నోతిపరం' 'సోఽశ్నుతే సర్వాన్ కామాన్ సహ, బ్రహ్మణావిపశ్చితా"యని యట్టి బ్రహ్మమునెరిగినవాడు జనన మరణబంధమునుండి విముక్తుడై పరమాత్మతో ఆనందమునను భవించుననియు "రసో వై సః" ఇత్యాదులచేతను ప్రత్యగాత్మ పరమాత్మలకు భేదము విశదీ

కరింపబడినది "విజ్ఞానమానందం"యని బ్రహ్మను విజ్ఞానమను నొకరసమును ఆనందమను నొక రసమును నైయున్నట్లు తెలియు చున్నది "సపకో బ్రహ్మణ ఆనన్ద" అది బ్రహ్మమొక్క యానం దము "బ్రహ్మణో విద్వాన్" బ్రహ్మానందమును తెలిసికొను వాడు అను శ్రుతులచే జ్ఞాతృత్వజ్ఞానము లు స్పష్టముగ తెలి యుచుండ నిర్గుణబ్రహ్మవాదమున కాధారములేదు

(7) అచిత్తు లేక ప్రకృతి

"మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యాత్" (శ్వేతా) అని ప్రకృతికి మాయయను నామాంతరము కలదు మాయ కధిపతి ఈశ్వరుడు 'మాయినంతుమహేశ్వరం' అనియు చెప్పబడినది 'యామా–సా–మాయా' ఎయ్యది లేనట్టిదో అది మాయ యని శూన్యవాదులనుట యుక్తముకాదు శాస్త్రములకును యుక్తికిని అదివిరుద్ధము 'యా మా' వలక్ష్మితల్లియో ఆమెయే మాయ యనబడును లక్ష్మికి నిఘంటువునందు 'ఇందిరా లోక మాతా మా' యని పర్యాయములు కలవు తల్లియనగా జన్మకారణము 'మమయోనిర్మహద్బ్రహ్మ తస్మిన్ గర్భంద ధామ్యహమ్, సంభవస్సర్వభూతానాం తతోభవతిభారత' (గీత 14-3)యను గీతావచనముచే ప్రకృతియగు యోనియందు భగవానుడు గర్భమునుంచుననియు దానభూతము లు పుట్టు చున్నవనియు తెలియుచున్నది

(8) విభూతి ద్వయము

నిత్యవిభూతియనియు లీలావిభూతియనియు భగవానుని విభూతి రెండువిధములైయున్నది 'యు ఇమం చ లోకం పరంచ

లో[illegible] సర్వాణి [illegible] [illegible] (బృహదా)
యని [illegible] లో[illegible] [illegible] [illegible] దీపికి
విహారా[illegible] [illegible] ద్యా[illegible]వాచః
అవిద్యా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇత్సే
'దివ్య్యబ్రహ్మ[illegible] [illegible] [illegible]తః' ([illegible] 2-
2-4) ఆదేవపు[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పర
మాత్మ[illegible] అ[illegible]యు 'ఏతవ[illegible] [illegible]' (ఛాందో
8-1) అ[illegible] మహాకా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]లకు
అనియు చెప్పి '[illegible] [illegible] [illegible]త్రి[illegible]మృత దివి'
(పురుషసూ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] దే వి[illegible] జత్తే'
యని ఆ[illegible] [illegible] '[illegible] [illegible]సాత్' అని
వాని సా[illegible]యా [illegible] [illegible] [illegible]తమ[illegible]యమై
లీలావిభూతి [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] భోగ
భోగో[illegible] [illegible] భో[illegible] [illegible]ది స[illegible] [illegible]చే ఆ[illegible] [illegible]గు లీలా
విభూతి యొ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]గ్రి
యుండ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యొప్పు
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] లీలావిభూతి
యొప్పు[illegible] [illegible] [illegible] మాత్ర[illegible] '[illegible]దేవ [illegible]
హ[illegible] '[illegible] [illegible] [illegible] బ్రహ్మ[illegible] [illegible]దే
ఇమిదియ [illegible] [illegible] '[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
సచరా[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యమ[illegible] [illegible]మిచ్ఛసి'
([illegible] 11 [illegible]) [illegible] [illegible] యొ[illegible] [illegible] [illegible]రాచర[illegible]
వగు [illegible] [illegible]యు [illegible] అ[illegible]యు 'బోధస్యా [illegible]దం
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] భంజి[illegible]

(ప్రతీకృత్యా (వా సివరామాయణ) ప భగవలో చెక్కబడిన
ప్రతి వితె వ్యగూ ..గి .. ... ప్రప ని మిమిడి
యు డి । హ్మరి ...తక ... ..డి ..బడినది

(౯) ...విభూతి — ఇయ్యది అన తనుపా విభవము కల
దిక్కు అగ ... ..డు ..యున్నది దీనికి పరిమా
.. తే ఇయ ... స్థితి ... లకు లో నైనది కాదు
... మన ను శుభ సర్వ ... తమ, హిరణ్మ
యాత్మకదం బహన దసుభావ్యయమ్, సమానాధిక
... త్సం పే యరాగ వి... , అమత్స ... లస్య
... ధభయ ... , శుత్ ... ఇత్య కృపి నరజ
... విత ... ... శుభమ్ తేజపాత్య
... ... నిత్యమాన ... , ... పేం
తవ్యష్ఠాః పరమాకదమ్ శుద్ధ సత్వ మిశ్రసత్వం సత్వ
శూన్య ... త్రైవచ, త్రిధా ప్రకృతిః । ... ... ను
వ ... నీ, దేవో ... ... త్రి నై ... ... త త్రస్థ ... పు
రాదీ । శుద్ధసత్వమితి గ్రుతయ యని నిత్యవిభూతిమహిమ
..ను ... ంతర భేద లును చెప్పబడినవి శుద్ధసత్వమిశ్ర
సత్వసత్వశూన్యభేదము చేత్రివిధమైయుండు నీవిభూతియందు
రజస్తమస్సంబంధములేని కేవలసత్వము నిత్యమై జ్ఞానానంద
ప్రకాశకమై కేవల భగవదిచ్ఛచే దివగోపుర ప్రాకారాది
రూపముగ బరిణమించి యధోభాగమునందు ఎల్లలుగలదియు
నూర్ధ్వభాగమందు ఎల్లలులేనిదియునై ... పదమని పర
మాకాశమని కీర్తింపబడుచున్నది

(9) [illegible]లావిహా[illegible] — 'కా[illegible]వ్య[illegible] వతీ చై[illegible] [illegible]
శ్రుతిమ్ [illegible] భూతౌ ప్రకృతిమిశ్రా త్త్వం భవిష్యమ్' అని
సత్త్వరజస్తమో గుణ[illegible] మిశ్రమై త్వమై యున్నది
ఇయ్యది బద్ధాత్మలజ్ఞాన[illegible] [illegible]భవకమై యపరతజ్ఞాన
ముకు [illegible] [illegible]మై [illegible]కరజమై యుం
డును స్వతంత్రమును [illegible] [illegible]
కియ్యది బా[illegible]కారణ[illegible] క్రీడా[illegible]మై యుండును
మహదాది తత్త్వముల [illegible] ప్రకృతియై యుండుటచే ప్రకృతి
యని [illegible] జ్ఞానవిరోధియగు [illegible]యను [illegible] త్రిగుణ[illegible]
మగుటచే మాయ [illegible] వికారముగా [illegible]
హద్దులేర్పడుటచే క్షేత్రమును యను పలువిధములగు వ్యవహారము
దీనికి కలదు '[illegible] మాయాం తు ప్రకృతిం విద్యాన్మాయినం తు
మహేశ్వరమ్' (శ్వేతా 4-10) 'తేన మాయా సహస్రం తచ్ఛం
బరస్యాశుగామినా' అను మొదలగు ప్రమాణములచే నిమాయ
విచిత్రసృష్టికారణమగు [illegible] [illegible] స్పష్టము ఇది
సాంఖ్యమతానుసారముగ చతుర్వింశతితత్త్వమయమైనది అందు
మొదటి తత్త్వము ప్రకృతి దీనికి మూడుగుణములు కలవు
ఒకప్పుడు (సృష్టికి ముందు) సత్త్వరజస్తమములచే నీ మూడు
గుణములు సమానముగనుండును జగత్సృష్టికై ఈశ్వరుడు
సంకల్పించినపుడు [illegible] క్రమముగ నీమూడు గుణము
లలో తారతమ్యమేర్పడి సృష్టి [illegible]మగును అప్పుడుపూర్వ
మందు ఎలయొప్పడి యథాభాగమందు [illegible] లీలావిభూతి
యేర్పడును

నత్యంభూతియ, ఖ జ నా రింమలబుడుచే భగవ
దానందానుభవము న్వ యు ను లలావను తియుదో
బహిలతేంయబుయి అ వృయుంతంయుముచే ఇప్పటి
గణానుభవముు నర్వథా ఉ ప్రశంనయి యగును తత్త్వ
ప్రమపాదిము యియే ఏని జీవ ఆత్మనాఽను ప్రవిశ్య'
(ఛాందో) అనియు 'అజో నిత్యః శాశ్వత ఽయం పురాణః'
(గీ 2-20) యని మొదలగు ప్రమాణములచే పురుషాది
ర్వయు నదివియ్య ఇవి ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్య
నాది ఉభావపి' (గీ 13-20) అని ప్రకృతి పురుషులయనాది
త్వముచెప్పబడి ది తథా, అనాగతామప్రగే' (ఋ
గ్వే) అని యున్నను ప్రకృతిము మొ యుద్యస్తృష్ట్యాది
యం దనను మటము మహ్వానుడు 'యమ ఐ జయనాదించ'
(గీత 10-3) అనుటచే ఈశ్వరుడాద్య నరి యుని అవియు
మన్నది ఇవి తత్త్వత్రయముు ద యు లయముడ
తద్వ్యక్తి రేక వాడము ఉచ్ఛమై

(10) సృష్టియు నిత్యము — 'సూర్యా చంద్రమసౌ ధాతా
యథా పూర్వమకల్పయత (ఋగ్వేదం) పూర్వ కల్ప
ములయ యుత్తరకల్పమందును సూర్యచంద్రుడాదిగాగల
నవ్వప్రపంచము ను బయు మ్మహము సృజియుచును లెట అంతము
పూర్వము ద ము కాపున సృష్టి తెదికాము చక్రము
గిమిగ తిఱు వ యు యూకులలో (య్యాద మొదటిదో
(మొదలు అయినట కి ఉపాధుల) గలయిక పాపుంటు ప్రకృతి
జీవుల కిప్పు నం ను సృష్టుల యుతఃవి వుటచె సృష్టికనా

డిత్వ మ౦ నతకులచే రచే యై ౦ర్యముగ నంగీకరింపబడినది జీవత్వ శ్రుతులు ఎవి సమన్వయము చేసి దియెయు న టచే విన యా యు సిద్ధాంతముంర న్యాయ బు ౦ లయుండును

(11) బ్రహ్మ మొక్క ఏంత్వము

ఈ ప త్వి ష శివమునా మిశ్రమైన 'సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీత్, ఏ ౦ ఏ ము బ్రహ్మ' 'నహానా నా స్తి కించన' ఇత్యాద్యద్వైత నా ప్రమాణ శ్రుతులచే తత్త్వము ట యి ౦ ౦ ప్ర ఆం బ్రహ్మయని అతి అప బ్రహ్మము ద్వైత మొం ట దిత త్త్వము భోక్తాభోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా (శ్వే ౧) పృథగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా' 'ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే' ఇత్యాది భేదశ్రుతులు సమన్వితములు కాజాలవు కాన సామ్యసమన్వయమున కై బ్రహ్మ త త్త్వమును సంస్క ౦చి మిశ్రతత్త్వమని చాన నంగీకరింప వలెను 'అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిరష్టధా, అపరే యమితస్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరాం, జీవభూతాం' (భ గీ ౭) 'అనుటచే బ్రహ్మత త్త్వము చిదచిన్మిశ్రితమని చెప్పబడెను 'అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా' 'అహమాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః' ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాది ఉభావపి (గీ ౧౩ ౧౯) యని ఈశ్వరునకు చిదచిత్తులు రెండును నిత్యములే 'అనేన జీవేనాత్మనా', 'దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః' (సుబాల) ఇత్యాది శ్రుతులచే చిద చిత్తులీశ్వరునకి శరీరము, ఈశ్వరుడు ఆ రెంటికిని ఆత్మ శరీ

[illegible] భేద [illegible] ప్ర డే [illegible] దశంబులవలె [illegible] దీశ్వ
రలకు మిశ్రితల్వము [illegible] స్త్రీ [illegible] నెరయించుచున్నవి
సమస్త వస్తువుల ఈశ్వర శరీరము [illegible] నియా
దీ [illegible] యై [illegible] నియమించు [illegible] శరీరమును
అందరి [illegible] స్త్రియ [illegible] భవించు [illegible] స్వాయత
ము లక్షణము [illegible] ఆత్మయై [illegible] డే యగుచున్నగు దేహాదిపదా
ర్థలవ భేదమెట్లున్న శరీరభూత [illegible] సువు [illegible] దాత్మయగు
నీశ్వరుడేయ [illegible] స్తువులేను ఈశ్వరుడే చెల్లు
[illegible] ఐశ్వర్యశక్తి స్వతంత్ర [illegible] నియమ ఫలప్రదా [illegible] ల
సద్భావము [illegible] బ్రహ్మము నిత్యజ్ఞానానందరూపమై దేశకాల
వస్తుకృత పరిచ్ఛేదరహితమై [illegible] అనగ పరస్పర విరుద్ధములగు
వివిధవస్తువులును స్వస్వరూపముం దో[illegible] వస్తువయగునని
కాని ఈశ్వరునకు తప్ప తక్కిన వస్తువులన్నియు మిథ్యయనిగాని
యర్థ మెంతమాత్రము కాదు [illegible] ఈశ్వరునితో చిత్తులకు
స్వరూపమునందు మాత్రమే సమత్వమున్నది కాని సకలవిధసా
మ్యము సంభవింపదు

(12) చిదచిత్తుల కీశ్వరుడు సృష్టికర్త

అచిత్తునకు 'అక్షరము, అవ్యక్తము, తమస్సు' అను వివి
ధావస్థావిశేషములు సలిలమే లవణ [illegible] యుండి సలిలమ లో
కలసి సలిలమైనట్లు 'తమః పరేదేవ ఏకీభవతి' యని ఈ యచిత్తు
ఈశ్వరునియందు లయమగుచున్నది 'బ్రహ్మాదిషు ప్రలీనేషు నష్టే
స్థావరజంగమే, ఏకస్తిష్ఠతి విశ్వాత్మా సతు నారాయణః ప్రభుః'
(మహాభారతం) 'అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయ

స్తథా' (గీత 7-6) యనునట్లు ఈశ్వరుడు ప్రళయకాలమం దొకడై సృష్టిస్థితి సంహారములకు కారణమై యున్నాడు మహాప్రళయమందలి మార్కండేయోపాఖ్యానమును మాగిన నిమగ్నమైన విధము నగుడును ప్రపంచములన్నియు ప్రలయ మందీశ్వరుని కుక్షిం బ్రవేశించి సృష్టికాలమందు యథా పూర్వముగ వెలువడి రక్షించబడుచున్నవని తాత్పర్యము దీనినే సూర్యకిరణన్యాయమనియు చెప్పుదురు ఎట్లనగా సూర్యప్రభవము కిరణములకు సూర్యుడే యైనను విభిన్న నామరూపములచే వ్యవహరింపబడుచు అయ్యవి సూర్యునితో నశ్య గా యిక సంయములగు తామసచటమంపియు వ్యాప్తియగు శక్తి సంకోచవికాసములను మాత్రమె చెందు నట్లు సృష్టిప్రళయములందు నుత్పత్తివినాశములులేని చేతనా చేతనములు తమ పరమాత్మనాశ్రయించి యభిన్నములై భిన్ననామరూపములతో నిత్యములై యగుచున్నవి

(19) ప్రళయము పోరుపట్టిన బిడ్డను ఆశ్వాసపరచుటకసా ధ్యమని తోచినప్పుడా బిడ్డతల్లి బిడ్డను ఊయాలలోనుంచియూచి నిదురబుచ్చినట్లు అధికారపరిశ్రాంతై జన్మమరణక్లేశములచే నల రితము దుఃఖితులగు జీవకోటులను తనసత్తయగు నూయెల యందుంచి నిదురగొట్టి విశ్రాంతినిచ్చుటయే ప్రళయము ప్రళయానంతమున విశ్రాంతినందిన చేతనులు ఈవిశ్రాంత్య వస్థయందు దుఃఖరాహిత్యముగల్గినను స్వస్వరూపమగు జ్ఞానా కారము తెలియకున్న సృష్ట్యాదిని జాగ్రదవస్థ వచ్చుటతోడనే 'మనుష్యోఽహం' అను జ్ఞానము కలవారై సృష్టికి పయభూతు

[illegible]

[illegible]

శ్రోత్రేవాగ్వివృతాశ్చ వేదాః, వాయుః ప్రాణో హృదయం విశ్వ మస్యపద్భ్యాం పృథివీ హ్యేష సర్వభూతాంతరాత్మా' (ముండకం 2-1-4) 'అపహతపాప్మాదివ్యో దేవఏకో నారాయణః' 'సృష్టిస్థిత్యంతకరణీం' ఇత్యాది ప్రమాణములు నిర్ధారించుచున్నవి

(14) నారాయణుని యోగనిద్ర — ప్రభువులు గొప్పగొప్ప యాలోచనములను సావధానముగ శయ్యయందు పరుండుకొని యాలోచించుట సహజము అట్లే మహాత్ములును శయనము నుండి తమకార్యములను సరిదిద్దుకొందురని చెప్పుకొందురు ఈ సంప్రదాయము సర్వేశ్వరుడాదిశేషునియందు శయనించి యుండి ప్రపంచయోగక్షేమమును చింతించుట నుండియే యనుకరింపబడినదని చెప్పవచ్చును ఇట్లే భగవానుడు తన బిడ్డల యోగక్షేమమును ప్రేమపురస్సరముగ చింతించు నవసరమైయుండును

సృష్టిప్రకారము —'అథ పురుషోహ వై నారాయణో కామయత, ప్రజాః సృజేయేతి' యనునట్లు జగత్సృష్టికుపకరించు జ్ఞానరూపమగు సంకల్పశక్తియే ప్రథమశక్తియై మాయ యని పిలువబడుచున్నది 'స తపోఽతప్యత' యని సృష్టి నుద్దేశించి భగవానుడు తపస్సు చేసెనని చెప్పబడినది ఇచ్చటి తపశ్శబ్దమునకు 'తప — ఆలోచనే' యనునట్లు ఆలోచించెనని యర్థము 'యస్య జ్ఞానమయంతపః' అనునట్టి యాలోచనము జ్ఞానరూపమైనది అనగా తనజ్ఞానశక్తిచే ఈశ్వరుడు చేతనులకు తత్తత్కర్మానుగుణమగు తత్తచ్ఛరీర సామగ్రికల్పనచింతనము జేసెనని తాత్పర్యము 'క్రియాశక్త్యా ఇదం సర్వమసృజతేతి — ఈక్షణ పూర్వికాయాః సృష్ట్యాః ప్రతిపాదనాత్' అని చెప్పబడినది

నామరూపకల్పనము — 'సేయం దేవతైక్షత హంతాహమిమాస్తిస్రో దేవతా అనేన జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీతి, తాసాం త్రివృతం త్రివృతమేకైకాం కరవాణీతి' (ఛాందో 6 3 2) సృష్టికర్తయగు పరమేశ్వరుడు సూక్ష్మభూతములను సృజించి వానిమూలముగ సృష్టికార్యము సాధింప బడకుండుట చేసి తానే అంతరాత్మయై జీవరూపముతో పృథివ్యాదిభూతములందనుప్రవేశమంది సృష్టిని స్థూలముగ బరిణమింపజేయుచు నామరూపములచే వెలయునట్లొనరించెనని తెలియుచున్నది

(15) సహాయాంతరరహితముగ భగవానునిచే సృష్టిస్థితిలయములు కలుగుచున్నవి — 'సర్వభూతాని కౌంతేయ ప్రకృతిం యాంతి మామికామ్, కల్పక్షయే పునస్తాని కల్పాదౌ విసృజామ్యహమ్' (గీతా 9 7) కల్పక్షయమందనగా చతుర్ముఖుని యాయురవసానమున సర్వభూతములు నాప్రకృతిని చేరుచున్నవి కల్పాదియందు తిరిగి వానిని నేను సృజియింతును అనుటచే పరమాత్మనుండి తచ్ఛరీరభూతమగు ప్రకృతియొక్క వేరుపాటు దశయే సృష్టియనియు ఏకీభావమే ప్రలయమనియుకూడ నెరుగనగును దీనిచే బ్రహ్మము తాను జీవుడనను భ్రమను వీడుటయే ప్రలయమనియు జీవుడననుభ్రమమే సృష్టియనియు దుర్వాదము ఖండితమగుచున్నది

(16) ఈశ్వరుడు మాయచే ప్రపంచమును సృజించుచున్నాడు — 'అస్మాన్మాయీ సృజతే విశ్వమేతత్ తస్మింశ్చాన్యో మాయయా సన్నిరుద్ధః' (శ్వేతా 4-9) తనశరీరభూతమై తనతో

యవిభక్తమై సూక్ష్మావస్థనున్న ప్రకృతినుండి సర్వేశ్వరుడీ జగత్తునంతను సృష్టించుచున్నాడు. ప్రకృతి (అవిద్య) యనెడి భగవన్మాయచే ఆ ప్రకృతియందే పురుషుడు (జీవాత్మ) బాధింపబడుచున్నాడు. ఇట్టి సర్వేశ్వరుడు ప్రకృతి కీశ్వరుడగుటచే 'మాయీ' యని శ్రుతియందు వ్యవహరింపబడినది. కాని ఈశ్వరుడు మాయాబద్ధుడను నర్థములో వ్యవహరింపబడలేదు. 'అన్యః' అని ఈశ్వరవ్యతిరిక్తుడగు జీవుడు మాత్రమే మాయకులోనైయున్నాడు. అట్లే 'భోక్తాభోగ్యం ప్రేరితారంచ మత్వా' (శ్వేతా) జీవుడు భోక్త (కర్మఫలముల ననుభవించువాడు) యనియు ప్రకృతి భోగ్యయనియు ఈశ్వరుడు ప్రేరకుడనియు తెలిసికొనువాడు ముక్తుడగు నని చెప్పుటచే జీవప్రకృతి పరమాత్మలకు క్రమముగ భోక్తృత్వభోగ్యత్వనియంతృత్వములచే పరస్పరభేదము స్పష్టముగా చెప్పబడుచున్నది.

(17) ప్రకృతి గుణములు

'వికారాంశ్చ గుణాంశ్చైవ విద్ధి ప్రకృతిసంభవాన్' (గీత 13 20) రూపముయొక్క మార్పులును గుణములును ప్రకృతిపరిణామవస్తువులందుండును. జీవునితో సంబంధపడిన ఈ ప్రకృతియే ఇచ్ఛాద్వేషాదులగు తన వికారములచేత జీవునకు బంధహేతువగును. ఆప్రకృతియే అమానిత్వాదులగు తనవికారములచే నాతనికి మోక్షహేతువుగూడ కాగలదు. 'పురుషః సుఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వే హేతురుచ్యతే' (గీ 13-20) 'కర్తా శాస్త్రార్థవత్త్వాత్' (బ్రహ్మసూత్రం) అను ప్రమాణములచే శరీరమునధిష్ఠించు క్రియాయత్నమునకు హేతువగుటయే పురుషున

కర్తృత్వమనియు ప్రకృతిసంసర్గమునొందిన పురుషుడే సుఖదుఃఖానుభవాశ్రయుఁడనియు సుఖదుఃఖభోక్తయనియు తెలియుచున్నది 'పురుషః ప్రకృతిస్థోహిభుఙ్క్తే ప్రకృతిజాన్ గుణాన్ , కారణం గుణసంగోఽస్య సదసద్యోని జన్మసు' (గీ13-22) జలమునకగ్నిసంబంధముచే నష్ణముకలిగినట్లు బద్ధాత్మకచిత్సంబంధముచే యవిద్యాకర్మవాసనలు కల్గును వివిధవిషయోపభోగములు అచిత్సంబంధమాత్రజన్యములు గుణత్రయస్వభావము గలది యచిత్తమాత్రమే 'ఇతస్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధిమేపరామ్' (గీత 7-5) అనునట్లు అచిన్మిశ్రితముగాని శుద్ధాత్మపరమపురుషునికి శరీరమగుచున్నది అట్టియాత్మకే ఈశ్వరారాధనప్రవృత్తియు తద్గుణానుభవమును తజ్జన్యపరమానందానుభవమను స్వభావము ప్రకృతిచేతనే బద్ధాత్మ శుభాశుభయోనులందు జనించుటకు హేతువగుచున్నది ప్రకృతిగుణములయందలి సుఖాసక్తియే జన్మమునకు కారణమగును

(18) ఈశ్వరుడే జగత్తుకు కారణము.

ఈశ్వరుడు సర్వాన్తర్యామియై భూతరూపములతో జగత్తుకుపాదాన కారణమగును అనగా నామరూపవిభాగానర్హమగునట్లు లీనయైయుండి సూక్ష్మచిదచిత్తులచేకూడియున్న బ్రహ్మమే స్థూలమగు ప్రపంచమునకుపాదానకారణమగుచున్నదనియర్థము. ఈయంశము 'భూమిరాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవచ, అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతిరష్టధా, అపరేయమితస్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధిమేపరామ్, జీవభూతాం మహాబాహో యయేదం ధార్యతే జగత్' (గీత 7 4,5) అను

ప్రమాణములచే తెలియుచున్నది 'యః పృథివ్యాంతిష్ఠన్' 'అన్తః ప్రవిష్టశ్శాస్తా జనానాగ్ం సర్వాత్మా' (తైత్తి) యను నట్లు సమస్త ప్రపంచము ఈశ్వరునకు శరీరము అట్లే సమస్త ప్రపంచమున కీశ్వరుడంతర్యామియై యుపాదాన కారణమగు చున్నాడు 'బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి' (ఛాందో 6-2) 'తదాత్మానగ్ం స్వయమకురుత' (తై) అనునట్లు ఆ ఈశ్వరుడే స్వస్వరూపముతో సర్వప్రపంచమునకు సర్వథా ప్రేరకుడై నిమి త్తకారణమగుచున్నాడు 'పరాస్యశక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే' (శ్వేతా 6 8) ఇత్యాది ప్రమాణములచే యీతడు జ్ఞానశక్త్యాది విశిష్టుడై సహకారికారణ మునగుచు నిట్లు త్రివిధకారణమగు చున్నాడు ఈశ్వరుడు జగదాకారమున బరిణమించునప్పుడు వికారమునొందుటచే వికారదోషము కలుగదు సూక్ష్మావస్థ స్థూలముగనగుటయే వికారముగ దోచినదిగాని స్వభావమున నెట్టివికారము గలుగుటలేనందున నిది దోషముకాదు

(19) ఈశ్వరలక్షణము హేయప్రత్యనీక కల్యాణగుణనిధి —

నిఖిలానంత విభవైకలిలుడును, సకలనిష్కళల స్వభావైక దేవుడును, నిత్యలీలావిభూతి నాయకుడును సత్యజ్ఞానానంద దివ్య మంగల స్వరూపుడును అప్రాకృత దివ్యతేజో విలసితుడును స్వాభావికానవధికాతిశయజ్ఞాన బలైశ్వర్యవీర్య తేజశ్శక్త్యాద్య నంత కల్యాణగుణనిధియు అచింత్య దివ్యాద్భుత సౌందర్య సౌగంధ్య సౌకుమార్య లావణ్య యౌవనాది విలసితుడును శ్రీభూనీలానాయకుడును వాత్సల్యైక జలధియు దివ్యాభరణ దివ్యవస్త్ర దివ్యాయుధాదిసమంచితుడును నిర్హేతుకోపాదాన

నిమిత్త సహకారికారణమును పరవ్యూహవిభవాన్తర్యామ్యర్చా స్వరూపియును అఖిలజగదాధారుడును పరాత్పరుడునగు సర్వేశ్వరుడు శ్రియఃపతియని ప్రమాణములు చెప్పుచున్నవి.

ఇందుకు 'పరాత్పరంపురుషం' (ముండకం) 'వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తం, ఆదిత్యవర్ణం తమసః పరస్తాత్' 'సబ్రహ్మసశివస్సేన్ద్రః సోక్షరః పరమః స్వరాట్' (తైత్తి) 'వేదైశ్చసర్వైరహమేవవేద్యః' (గీతా 15 15) 'అహంసర్వస్య ప్రభవోమత్తః సర్వం ప్రవర్తతే' (10-8) 'మయిసర్వమిదం ప్రోతం' (7-7) 'భోక్తారం యజ్ఞతపసాంసర్వలోకమహేశ్వరం, సుహృదం సర్వభూతానాం జ్ఞాత్వా మాం శాన్తిమృచ్ఛతి' (5-29) 'మత్తః పరతరం నాన్యత్కించిదస్తి ధనంజయ (7 7) 'స్వకర్మణాతమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతిమానవః'(18 46)'అహంకృత్స్నస్యజగతః ప్రభవః ప్రలయస్తథా' (7-6) 'మయాతతమిదం సర్వం జగదవ్యక్త మూర్తినా' (9 4) 'మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతిః సూయతే సచరాచరమ్' (9 10) 'సర్వస్యచాహం హృదిసన్నివిష్టోమత్తః స్మృతిర్జ్ఞానమపోహనం చ' (15 15) 'దివిసూర్యసహస్రస్యభవేద్యుగపదుత్థితా '(11-12) 'సృష్టిస్థిత్యంతకరణీం బ్రహ్మ బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికామ్, స సంజ్ఞాం యాతి భగవానేక ఏవ జనార్దనః' (శ్రీవిష్ణుపురాణం) ఇత్యాది పరశ్శతప్రమాణములు చూడదగినవి

(20) లక్ష్మీవిశిష్టుడగు నారాయణునకే రక్షణాధికారము కలదు — 'హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చపత్న్యౌ' (పురుషసూ) అని పరబ్రహ్మమగు విష్ణునకు శ్రీదేవియు భూమిదేవియునను నిరువురు భార్యలుకలరు 'అస్యేశానా జగతో విష్ణుపత్నీ' 'నీలతోయద

మధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా' 'ఈశ్వరీం సర్వభూతానాం' అను శ్రుతులు లక్ష్మీస్వరూపమును ప్రశంసించుచున్నవి మరియు నాయకి జగన్మాతయనియు 'మాతరం పద్మమాలినిమ్' 'నిచ దేవీంమాతరం' 'త్వంమాతా సర్వలోకానాం దేవదేవోహరిఃపితా, త్వయైతద్విష్ణునాచాంబ జగద్వ్యాప్తం చరాచర' (శ్రీవిష్ణు పురాణం) ఈ మొదలగు ప్రమాణములు చెప్పుచున్నవి మరియు విష్ణునివలె ఈమెయు సర్వశేషియై విష్ణున కనపాయినియైయున్న దని 'విష్ణోర్దేహానురూపాంవై కరోత్యేషాత్మనస్తనుమ్' 'అస్యా దేవ్యాయథారూపమంగప్రత్యంగసౌష్ఠవమ్, రామస్యచయథా రూపంతస్యేయమసితేక్షణా' 'నిత్యైవైషా జగన్మాతావిష్ణోః శ్రీరనపాయినీ, యథాసర్వగతో విష్ణుస్తథైవాయం ద్విజోత్తమ' 'సర్వేషామేవ లోకానామీశ్వరీ మమవల్లభా, అస్యామమచ శేషంహివిభూతిరుభయాత్మికా' యను మొదలగు ప్రమాణములు చెప్పుచున్నవి లక్ష్మీస్వరూపము భగవానుడగు విష్ణుని స్వరూపమువలె నిత్యమై సమస్తకల్యాణగుణైకతానమైయుండు టచే తదనురూపమై దివ్యమై విగ్రహసౌందర్యము కప్పుచును కారవడకి యుండును ఇట్టి దివ్యసంపతులసేవయే చేతనులకు పరమప్రాప్యము భూమిదేవియు శ్రీ మహాలక్ష్మియొక్క యంశమేనను విషయమును ప్రమాణములు చెప్పుచున్నవి

(21) సకల నిష్కలభేదముచే బ్రహ్మము ద్వివిధమై యుండును

'సకలే నిష్కలే భావే సర్వత్రాత్మావ్యవస్థితః' (జ్ఞాన బిందూపనిషత్) 'ద్వేవా బ్రహ్మణోరూపే మూర్తం చామూర్తంచ' అను శ్రుతులు బ్రహ్మస్వరూపము సకలనిష్కలరూపముచే

ద్వివిధమగుచున్నట్లు చెప్పుచున్నవి మరియు 'తస్మాత్పరబ్రహ్మణి సాకారనిరాకారౌ ద్వివిధంరూపం స్వభావసిద్ధమ్ విరుద్ధమితి నాస్త్యేవ, యథా అపరిమితావిచ్ఛిన్నాద్వైతాఖండమహాతేజ స్సత్తా ఇతి నిరాకారః, అపరిమిత తేజోరాశ్యన్తర్గత సూర్య నారాయణమూర్తిరివ సాకారమితి సత్యమ్, విరుద్ధమితినాస్త్యేవ' అని సాకార నిరాకారములకు భేదము అనగా విరోధము లేదని మహానారాయణోపనిషత్తునందు చెప్పబడినది

(22) పరవ్యూహాదిభేదము — బ్రహ్మము పంచప్రకారమైనది 'వైకుంఠేతుపరః ప్రోక్తః వ్యూహావిష్ణ్వాదిపంచకమ్, విభవో రామకృష్ణాదిరంతర్యామీ శరీరగః, విగ్రహాఃప్రతిమార్చా స్యా దాచార్యస్తూపదేశకృత్' 'పరత్వం వ్యూహవిభవావంతర్యా మిత్వమేవచ, అర్చాచార్యావతారాద పాంచవిధ్యం పరికీర్తితమ్, పూర్వస్మాదపి పూర్వస్మాదుత్తరః సులభః స్మృతః' — 'నిత్య ముక్తైకభోగ్యత్వాత్పరవ్యూహాత్మనో హరేః, తత్కాలసన్ని కృష్టైకలభ్యత్వాద్విభవాత్మనః విశిష్టైర్యోగసంసిద్ధైశ్చైన్తర్య త్వాదన్తరాత్మనః, అర్చాత్మనైవ సర్వేషామధికారో నిరంకుశః' అను మొదలగు ప్రమాణములచే సర్వేశ్వరుడు పరవ్యూహ విభవాన్తర్యామ్యర్చాస్వరూపములను నైదుప్రకారములుగను ఆరవదగు నాచార్యస్వరూపముగను లోకానుగ్రహార్థమై వెలసి యుండుననియు నందుక్రమముగ మొదటి మొదటి రూపముకంటె తరువాతి తరువాతిది యెక్కువ సులభమైనదనియు తెలియ దగినది

పరస్వ[illegible]పము — 'దివ్యేపురే హ్యేష వ్యోమ్న్యాత్మా
ప్ర[illegible] [illegible] 'అక్షరే [illegible] పరమే [illegible] 'దివ్యస్థాన
సహస్ర[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] సూక్ష
హ్మా[illegible] [illegible]తిమ[illegible] [illegible] [illegible]శబ్దాభిధే
యమై యుండు దివ్యనామముల [illegible] చేతను[illegible]మాత్ర
మను[illegible]మై [illegible] [illegible] తేజ రాశియై ప్రకా
శించెడి [illegible] [illegible] ఈ [illegible] నారాయణు
డని వ్యవహరింపబడును ఇట్టి పరస్వరూపియగు సర్వేశ్వరుడు
'సవాసుదేవ పురుషః పంచధాను చాత్మా' యనుచు వ్యూహాభి
వా[illegible] [illegible] [illegible] నైను ప్రకారములుగ
నగుచు సమాశ్రయణసౌలభ్యార్థమై తజ్ఞానాదిషడ్గుణములను
విభజించి తత్తదర్థకారాదులగు[illegible]ముగ రక్షణముతగినట్లు లోకా
లోకములందు సన్నిహితుడగుచుండును

వ్యూహస్వరూపము —'సోవ్యూహమానః పంచభిస్స్వ
గుణైః ప్రపన్నైః సర్వానిమాన్ ధారయిష్యసే' (పారమాత్మిక
శ్రుతి) 'విష్ణుంచ పురుషం సత్యమచ్యుతంచ యుధిష్ఠిర, అని
రుద్ధంచమాం ప్రాహుర్వైఖానస విదోజనాః' మహాభారతము'
అనునట్లు విష్ణుపురుషసత్యాచ్యుతానిరుద్ధులను పంచవ్యూహ
ములనుధరించి జగద్రక్షణము సేయుచుండును ఈవ్యూహస్వ
రూపము గూడ సనకనందనాదులకనుభావ్యమగును

విభవస్వరూపము —'అజాయమానో బహుధా విజా
యతే' (తై శ్రు) 'పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయ చ
దుష్కృతాం, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే'

(గీతా 4 8) అను శ్లో సారమున [illegible] పాపులను [illegible] ప్రతియుగమునం [illegible] ఈశ్వరు [illegible] చేదే విధమున [illegible] కాలదోషము చే ప్రజలలో [illegible] దుష్టులు బల వంతులై సాధువు [illegible] పాపములు చేయునది లేక భగవానుని శరణాగతులగుటయు వారి [illegible] వ్యాజమున సర్వస్వతంత్రుడని [illegible] సృష్టికారణుడగు విశ్వే రుడు కారణము గమాత్రమే యుండి కార్యరూపియై మత్స్య ద్యావిర్భావ రూపములగను రామకృష్ణాద్యావిర్భావ రూపములగను అవసరము జనించినప్పుడెల్ల యవతరించి లోకోద్ధరణము సేయు చుండునని యర్థము ఆయవతారము లుద్దిష్టకార్యార్థమేర్పడిన వగుటచే తత్కార్యావసానమందు పరమపదమునకు చేరుటచేనయ్యవి తరువాతి కాలములందు లోకులదృష్టికి గానరాజాలవు ఇప్పటి కాలమందలి మనకాయవతారములు మేఘగతజలంబులంబోలె సంశయాస్పదములై యుండుటచే దస్సాధ్యములై యున్నవి అనగా విభవావతారము లతత్కాలస్థితభాగవతజనమాత్ర భోగ్యములే యగును

అంతర్యామిస్వరూపము — ఇది 'ఇందుగలడందు లేడని సందేహమువలదు చక్రి' యని ప్రహ్లాదుడు నిరూపించినట్లు నీరక్షీరసంఘాతమున నీరము ను వేరుపరచి క్షీరము నే గ్రహింప గల రాజహంసలవలె చిదచిత్సంఘాతమగు పరమాత్మస్వరూప ము నుండి పరమాత్మను విభజించి యనుభవించు శక్తియుతులై యష్టాంగ యోగనిష్ఠులగు పరమయోగులకు మాత్రమే శక్య మగుచున్నది ఇట్టి యోగు లనుభవించునదే 'ఈశ్వరః సర్వ

భూతానాం హృద్దేశేஉర్జున తిష్ఠతి' (గీత 18 61) య ఆత్మని తిష్ఠన్' ఇత్యాది ప్రమాణముల చేతను శ్రుతిచేతను హృదయగుహావాసియగు జీవాత్మ యంతర్యామి స్వరూపము ఆ స్వరూపమును సాక్షాత్కరించుకొనుట భూగతజలంబులవలె ఖననాదిసాధ్యము

అర్చాస్వరూపము — ముముక్షుః బ్రహ్మోపాసీత' 'విష్ణుమేవార్చయేత్' 'యో యో యాం శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి' (గీతా 7 21) 'అనన్యస్య పాదభజనస్య తదేవ కాన్యస్య ప్రత్యక్షే భువి వేంకటాద్రౌ' (వరాహపురాణము) ఇత్యాది ప్రమాణములచే శ్రీ వేంకటాద్రి మొదలగు దివ్యక్షేత్రములందు స్వయంవ్యక్తాదిరూపముగ దివ్య మంగళవిగ్రహయుక్తుడైన వేంచేసియుండు భగవద్దివ్యబింబముల నిరంతర ధ్యానదర్శనార్చనాదులచే చేతనులకు మోక్షము పరమసులభమైయుండును. ఈయవతారము మహోదకముచే నిండి నిబిడమైన తటాకజలములవలె అత్యల్పప్రయత్నముగూడ లేక ననుభవింప సాధ్యమైయున్నది ఇట్లు యధికారితారతమ్యవివక్షితిలేక సర్వచేతనభోగ్యము సులభసాధ్యము నగుట యుక్తమైనది

ఆచార్యస్వరూపము —'ఆచార్యదేవో భవ' (తై శిక్షావల్లి) ఆచార్యులు తమంతట తాము నిర్హేతుకకృపావిశేషముచే చెల్లాచెదరై సంసారఖేదముచే ప్రమత్తులై దరిగానక భగవదాభిముఖ్యమును పొంద నశక్తులైయుండు శిష్యులను వెదకికొనుచు వచ్చి వారికనాదివాసనానువర్తమానమగు దేహాత్మభ్రమాద్యజ్ఞానమును పోగొట్టి జ్ఞానజ్యోతిని జూపి

శిష్యుల హృదయములను ఆక్రమించునట్లు తీర్చి దిద్ది వారిని భగవదనుగ్రహపాత్రుల జేయుదురు. పైన ముందు చెప్పిన పంచప్రకారమగు నీశ్వరావతారములలో నత్యంతసులభులు వీరి యనుగ్రహము చేతనే భగవత్స్వరూపరూపవిభవైశ్వర్యములన్నియు మనకు తెలియవచ్చుటచే వీరియుపకారము వర్ణింపనశక్యము. అర్చావతారమును సాక్షాత్తుగ నారాధించెడి యర్హతగల కులమునందు జన్మించిన యాచార్యుని యొదలి ప్రవృత్తిచే విజ్ఞానవికాసము అధికముగ కలుగగలదు. దానిచే మోక్షసిద్ధి కరతలామలకమగును.

(23) సగుణనిర్గుణోపాసనములు, అందలి సుకరదుష్కరత్వములు - 'క్లేశోఽధికతరస్తేషా మవ్యక్తాసక్తచేతసామ్, అవ్యక్తా హి గతిర్దుఃఖం దేహవద్భిరవాప్యతే' (గీ 12-5) ఇంద్రియగోచరముగాక యవ్యక్తరూపియగు పరమాత్మనుపాసించుట మిక్కిలి కష్టసాధ్యమని గీతయందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ యుపదేశము. ఐనను ప్రాకృతములగు నింద్రియములచే నప్రాకృతుడగు పరబ్రహ్మమును గ్రహించుటెట్లని సందేహము సహజముగ కలుగవచ్చును. అందుకు 'యే తు సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మత్పరాః, అనన్యేనైవ యోగేన మాం ధ్యాయన్త ఉపాసతే, తేషామహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారసాగరాత్, భవామి న చిరాత్పార్థ మయ్యావేశితచేతసామ్' (గీ 12-6,7) ఎవ్వరు నాయందు లగ్నమైన మనసు కలవారలై సర్వకర్మలఫలమును నాకే యర్పించి తదేకనిష్ఠతో నన్ను ధ్యానించుచు ఆరాధింతురో వారలను మృత్యురూపమగు సంసారమనెడి సముద్రమునుండి

దాటంబు నెవి [illegible]
యుండు లేదు [illegible]
పానసము ను తితె [illegible]
సా రోపాసగల [illegible]
ప్రత్యుపకారము [illegible]
పరమాత్మ [illegible]
సమ్మ [illegible]
నుదరించు [illegible]
నాతలు వేగము [illegible]
పాండిత్యబలము [illegible]
వ ర్తించుటచే [illegible]
చేరగలరో అనటికే [illegible]
చూచుచుండు [illegible]
ప్రవ ర్తించుదురు [illegible]
మును [illegible] పదు తె [illegible]
చం నెల్తొ [illegible] చెద
నన్న [illegible] పోవుట యు
లోకానుభవముచే [illegible] దీని నే
అవ్యా [illegible] సకల [illegible] సా రోపా [illegible] సుఖముగ భగవ
దాభిముఖ్యవ ర్తు ల [illegible] తెలియు [illegible]

(24) మో క్షసాధ [illegible]
ములు — మోక్షప్రా ప్తి [illegible] నే మార్గము
కలవు మొటమొదట వేద [illegible] నిర్వి [illegible]

బుద్ధితో స్వధర్మమును విడనాడి నిష్కామముగ చేయబడు పుణ్యకర్మ కారణమగుటం చేతను గీతయందు 'నహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మాణ్యశేషతః, యస్తు కర్మఫలత్యాగీస త్యాగీత్యభిధీయతే (18-11) యనుట్లు దేహధారియగువాడు కర్మాచరణమును విడజాలడు కావున కర్మఫలత్యాగమెవ్వడు వదలివేయునో వాడె త్యాగియని చెప్పబడుచున్నది మరియు 'మోహాత్తస్య పరిత్యాగస్తామసః పరికీర్తితః' (గీత 18-7) యని కర్మస్వరూపత్యాగము నిషిద్ధమనియు గర్హింపబడినది మరియు 'స్వే స్వే కర్మణ్యభిరతః సంసిద్ధిం లభతే నరః' (గీత 18-45) యని వేదములు తెలుపు స్వవర్ణాశ్రమోచిత కర్మములను శ్రద్ధాభక్తులతో నాచరించువాడు చిత్తశుద్ధిరూపమగు ఫలము బొందును ఇట్లు చిత్తశుద్ధి కలిగినను శాస్త్రోక్తమగు నితరశుద్ధులను పొందినను స్వభావానువృత్తమై అనాదివాసనాసంక్రాంతమైన దోషశేషము పోయి సహజమగు చిత్తచాంచల్యము నశించి స్థైర్యము కలుగవలెనని యోగాభ్యాస మావశ్యకము మనసునకు చాంచల్యమనునది ఇంగువకట్టిన గుడ్డలోని ఇంగువను తీసివైచినను గుడ్డయందలి ఇంగువవాసన చిరానువృత్తమై పోక యుండునట్లును పాదరసమునకు శుద్ధులొనర్చినను దానిని బద్ధముచేయుటకై సంస్కారాంతరమావశ్యకమైనట్లును చిత్తమున కెన్ని శుద్ధులు జేసినను యోగాభ్యాస మట్లావశ్యకమైయుండును దీననే 'యోగశ్చిత్తవృత్తి నిరోధః' యని పతంజలి మహర్షి శాసించియున్నారు గీతయందును 'కర్మిభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవార్జున'

(శ్లో 46) యని సకల శ్రౌతస్మార్త కర్మములచేయు [illegible]
యోగాభ్యాసపరుడగు [illegible]
యోగివి కమ్మని (శ్రీ) కృష్ణపరమాత్మ [illegible]
శత చెప్పుచున్నది ఇట్టి [illegible]
యోగము [illegible]
దనియు అచిత్సంసర్గమును విడిచి [illegible]
త[illegible]యమున పొందుట [illegible]
హారి యోగము [illegible] చవలయును [illegible]
స్వస్వరూపజ్ఞానమేర్పడు [illegible] చే యోగమునే [illegible]
సిద్ధించునని సాధు[illegible] యోగజ [illegible] దేహ
త్రయాభిమానము [illegible] దేహా [illegible]
శుద్ధాత్మయొక్క నిజస్వరూపము [illegible]
స్థితియే చిదచి ద్వివేక [illegible] జ్ఞానచే హృద
యమున నిర్మలమై [illegible]
[illegible] నిర్మలమై [illegible] సూర్యబింబము [illegible]
వచ్చునట్లు చిదాకాశము శుద్ధమై దేహాంతర్యామి
ప్రకాశించుచుండును [illegible] పరిశుద్ధాత్మస్వరూపము [illegible]
మగును దీనినే దేహవిముక్త శుద్ధాత్మయని వేదాంతులందురు
దీనినే కైవల్యార్థులు మోక్షమందురు ఇట్టి ఆత్మను పీడిన
కేవలాత్మ 'యస్యాత్మాశరీరం' (బృహ -7-23) అనునట్లు
లనము కేవలమైన దానినిగి [illegible] తన్ను యుపాసించు బ్రహ్మ
త్మకుని తెలుసుకొని ఆత్మలేని [illegible] శరీరము [illegible]
తానంతర్యామియు శరీరియునగు పరమాత్మను ద్వ్యాపకొని
అనన్యచిత్తముతో నాతని చింతించుటయే ఈశ్వరధ్యానము

[illegible] స్వస్వరూప

[illegible]

[illegible] దక్షిణాగ్ర [illegible]

[illegible] దిర్ఘ ముఖ [illegible]

[illegible] భక్తి [illegible] రమ్య

[illegible] జ్ఞానంతో

[illegible] స్వతే [illegible] న మనిన

[illegible] దశయు

[illegible] అనిర్వచనమైన

[illegible] అనుభవింపుటకు

[illegible]

[illegible] భక్తి [illegible]

[illegible] పద్మయు [illegible] నీ భక్తి

[illegible] (త 8-22)

[illegible] ముగ [illegible] టకు చూచు

టకు నా [illegible] సాధ్యము [illegible] నీ [illegible]

[illegible] సవ [illegible] ప్రసన్నుడనై నా రూపమును

[illegible] కుడై [illegible] ణము

[illegible] యు [illegible] విధి

[illegible] కే [illegible]

[illegible] గ్రాహకమై

[illegible] గ్రహించు [illegible]

[illegible] తుడై ఆ [illegible] నిలువజాలనంతటి

నిర్వేదముతో ననన్యభక్తిగలిగి తన్నుతానే భగవంతునకర్పించి యాత్మరక్షాభరము భగవానునియందు వైచి భయరహితుడై యుండుటను భరసమర్పణమనియు భరన్యాసమనియు శరణాగతి యనియు ప్రపన్నులనుచున్నారు ఈచేతనుని సౌఖ్యము సంసారభారము తలిదండ్రులయందు విడచి నిర్భరుడై తిరుగు బాలునిసౌఖ్యమును పోలియుండును ఇట్టి యాత్మార్పణముచే ప్రాపంచికవ్యామోహావిరక్తియు పరమాత్మ యందు అనురాగమును వృద్ధియగును ఈవిషయమే 'పరమాత్మని యోరక్తో విరక్తోపరమాత్మని' యని ప్రాపంచిక వ్యాపారములందు విరక్తియు పరమపురుషుని భజనమునందు అనురాగమును గల్గియుండుట భక్తుని ధర్మమనియు అట్టి యవస్థయే ఉద్దిష్టమనియు చెప్పబడినది అట్లే 'యోమామే వమసంమూఢో జానాతి పురుషోత్తమమ్, స సర్వవిద్భజతిమాం సర్వభావేన భారత' (గీత15-19) ఎవ్వడు ఏమరుపాటులేని నిశ్చలచిత్తవృత్తితో నన్నిజీవాత్మలకంటె వేరైన పురుషోత్తమునిగ దెలసికొనుచున్నాడో అట్టిభక్తుడే నన్ను సర్వవిధబంధువుగ ననవరతమారాధించుచున్నాడనియు వాడు సర్వజ్ఞుడనియు తెలియుమని భగవానుడుచెప్పెను ఈయర్థమే 'స్వకర్మనిరతిర్యోగోజ్ఞానంధ్యానం భజిస్తథా, ప్రపత్తిశ్చ విరాగిత్వమర్చాంగాని యథాక్రమమ్' అని కర్మాదులగు నేడంగములతో జేరిన యర్చనమే ముక్తిసాధనమను పూర్వాచార్య నిబంధనమందు చెప్పబడుచున్నది పైగీతాశ్లోకమందలి 'సర్వవిత్, సర్వభావేన' యను పదముల రెండిటి ప్రయోజనమును ఇప్పుడే సంగతము కాగలదు ఇట్లే 'కోధర్మస్సర్వధర్మాణాం భవతః

పరమోపాయః అను యర్జునుని ప్రశ్నకు సమాధానముగ 'ఏష మే సర్వధర్మాణాం ధర్మోఽధికతమో మతః, యద్భక్త్యా పుండరీకాక్షం స్తవైరర్చేన్నరస్సదా' అని భగవదర్చనము నుత్తమధర్మముగ భీష్ముండు చెప్పెను మానసికమాత్రమగు కైంకర్యము కంటె కరణత్రయసాధ్యమగు నర్చనముత్తమమను టయే వారిమతము అట్టి కైంకర్యనిరతులే బ్రహ్మవిద్యానిష్ఠు లను ఆకైంకర్యమే యుత్తమ బ్రహ్మవిద్యయను ప్రమాణ ములు చెప్పుచున్నవి 'తస్మాన్మామేకం శరణం వ్రజ, మద్భక్తి నిష్ఠో భవ, మదీయోపాసకో భూత్వా మామేవ ప్రాప్స్యసి (మహా నారాయణశ్రుతి) ఇదం జ్ఞానముపాశ్రిత్య మమ సాధర్మ్య మాగతాః, సర్గేపి నోపజాయన్తే ప్రలయే న వ్యథన్తి చ (గీ 14-౨) అను మొదలగు రీతిని అర్చనము చేయు సాధకునకు భగవ దనుగ్రహము చే జ్ఞానాకారమగు ప్రకృతిబంధము తెగి భగవ త్కైంకర్యలాభజనితమగు నానందానుభవము కలిగి 'పరమం సామ్యముపైతి (శ్రుతి) యనునటు భగవత్సాయుజ్యము ప్రాప్తించును ఇయ్యది పునరావృత్తిరహితమగు నత్యానంద మగును

(2౦) పరిపూర్ణ బ్రహ్మానందానుభవమే మోక్షము — పరి పూర్ణబ్రహ్మానందానుభవమే మోక్షము ఇట్టి యనుభవము కలవాడే ముక్తుడు అట్లగుటచే అనుభవరూపమగు నానందము అనుభోక్తయగు జీవుడు అనుభావ్యుడగు నీశ్వరుడను సిద్ధించు చున్నారు 'అమితతేజః ప్రవాహో పారరక్షా నిత్యవైకుంఠం విభాతి తచ్చ నిరతిశయానందాఖండ బ్రహ్మానందనిజమూర్త్యా

కారేణ జ్వలతి' (మహానారాయణం) అనియు, 'నతత్ర సూర్యోభాతి నచంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతో యమగ్నిః, తమేవభాన్తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి (శ్రుతి) అనియు శ్రీవైకుంఠ స్వరూపము వర్ణింపబడినది ఈవైకుంఠలోకమును పొందుటకు వలయు సాధనసంపత్తిని అందు ప్రవేశించెడి ప్రకారమును కాశ్యప మహర్షి యీక్రిందిరీతిని చెప్పుచున్నారు 'ఏవంయఃకురుతే భక్త్యా స సర్వాన్ కామానిహలోకే చిరమనుభూయ దేహావసానే సద్యః శంఖచక్రధరః శ్యామలాంగశ్చతుర్భుజో భూత్వాగగనే గరుడారూఢః సర్వదేవసమస్తాత్రెర్యో రవిమండలంభిత్వా తస్యోపరి చంద్రమండలగతానమార్గేణ సర్వాన్ లోకానతీత్య సత్యస్థం సత్యలోకే ప్రతిష్ఠితమనాది జగద్బీజమ శేషవిశేషం నిత్యానంద మమృతరసపాననత్సర్వదా తృప్తికరం పరమాత్మనో నిత్యనిషేవణం శాశ్వతపరంజ్యోతిః ప్రపశ్యతీతి విజ్ఞాయతే' ఈయర్థమే 'ఏషసంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే' అనుఛాందోగ్యశ్రుతిచేతను 'అగ్నిర్జ్యోతిరహః శుక్లః' (8 24) ఇత్యాది గీతావచనముచేతను ధ్రువపరుపబడుచున్నది ఇట్లే 'వేదాహమేతం పురుషం మహాన్తమ్, ఆదిత్యవర్ణంతమసః పరస్తాత్, తమేవం విద్వానమృత ఇహాభవతి, నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ' సర్వవ్యాపియగుటచే ప్రకృతిమండలమున కావలగూడ వ్యాపించి యాదిత్యునివలె ప్రకాశించు పరమ పురుషు నారాధించుటకంటె తారణోపాయము వేరు కానరాదు అని శ్రుత్యంతరములు చెప్పుచున్నవి

(26) ముక్తినీయగలవాడు శ్రీమన్నారాయణుడే 'ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేచ్ఛ్రియమిచ్ఛేద్ధుతాశనాత్, ఈశ్వరాత్ జ్ఞానమన్విచ్ఛేన్మోక్షమిచ్ఛేజ్జనార్దనాత్' అను శంభురహస్య ప్రమాణమువలన నారోగ్యము నిచ్చుటకు భాస్కరుడును ధనము నిచ్చుటకగ్ని జ్ఞానము నిచ్చుటకీశ్వరుడును మోక్షమిచ్చుటకు శ్రీమన్నారాయణుడును ఉపాసించదగిన వారని తెలియుచున్నది మరియు 'యోయోయాంయాంతనుః భక్తః శ్రద్ధయార్చితుమిచ్ఛతి, తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తామేవ విదధామ్యహమ్' (గీ 7 21) అనునట్లు ఎవ్వరెవ్వరేయేదేవతను స్వతంత్రముగ నుపాసించినను ఆయాదేవత కంతర్యామిగ నుండి తానే ఆయాయాదేవతలద్వారముగ భక్తుల వాంఛితముల నొసంగెదననియు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ చెప్పుచున్నాడు ఈయర్థమే 'యేప్యన్యదేవతాభక్తాయజన్తే శ్రద్ధయాన్వితాః తేపి మామేవకౌంతేయ యజన్త్యవిధిపూర్వకమ్' (గీత 9 23) యని తననుగాక ఇతరదేవతలను పూజించెడివారలును తదంతర్యామి యగు తననే యబుద్ధిపూర్వకముగ నారాధించినవారై ఫలభాక్కులగుదురనియు చెప్పబడినది లోకములో కూడ నొక్క చక్రవర్తి నుపాసించుటవలన కలిగెడి మహాఫలము తన్నియుక్తాధికారివర్గమువారి నుపాసించుటచే కలుగుట లేక ఆయధికారులు తమతమ శక్త్యనుగుణమగు ఫలమును మాత్రమే ఈయగలరు అట్లే సర్వేశ్వరేశ్వరుడగు మహావిష్ణునే ఆరాధించుటవలన లభ్యముకాగల మోక్షానందమును 'అంగాన్యన్యాదేవతాః' అనునట్లు ఇతరదేవతలవలన పొందుట సంభావితము కాజాలదు ఈరహస్యమే అంతర్యామి

బ్రాహ్మణమందు 'య ఆదిత్యేతిష్ఠన్ యమాదిత్యో న వేద, యస్యాదిత్యశ్శరీరమ్' ఇత్యాదులందు స్పష్టపరుపబడినది అనగా ఆదిత్యాదిదేవతారూపమైన యేనాదేహమును అనగా దేహమైన యేయేదేవతను అది నాదేహమని తెలియకపోయినను యెవ్వరెవ్వరు భక్తియుక్తులై అర్చింపగోరెదరో వారియందుండెడి శ్రద్ధయనునది నాదేహమునుగురించినదే యగుటచే నేను ప్రీతుడనై వారికి ఫలప్రదాత నగుచున్నానని యర్థము

మోక్షప్రదాత యగుటచే పరంబ్రహ్మశబ్దవాచ్యుడు శ్రీమన్నారాయణుడే —'నిత్యోనిత్యానాం' అను శ్వేతాశ్వతరశ్రుతివలన సకల చేతన వర్గమునకు మోక్షదాత యగువాడొక్కడే కలడనియు 'ఏకోహవై నారాయణ ఆసీత్, నబ్రహ్మనేశానో నేమే ద్యావాపృథివీ' యను మహోపనిషచ్ఛ్రుతిచే ఆయొక్కడు బ్రహ్మరుద్రాదులుగాక శ్రీమన్నారాయణుడేననియు, 'న తత్సమశ్చాభ్యధికశ్చ దృశ్యతే' యని ఆతనితో సమానులుగాని ఆతనికంటె గొప్పవారుగాని వేరెవ్వరును లేరనియు స్పష్టము ఆతనినే 'నారాయణ పరం బ్రహ్మ తత్త్వం నారాయణః పరః, నారాయణపరం జ్యోతిరాత్మానారాయణః పరః', 'స బ్రహ్మ సశివస్సేన్ద్రస్సోஉక్షరః పరమః స్వరాట్' అనునట్లు పరంబ్రహ్మము, పరంజ్యోతిః అని ముఖ్యవృత్తిచేతను చతుర్ముఖుడు, శంకరుడు, ఇంద్రుడు, అక్షరము, స్వరాట్ అను వృత్త్యంతరముచేతను శిష్టులు వ్యవహరించుచున్నారు మరియు 'యచ్చ కించిజ్జగత్యస్మిన్ దృశ్యతే శ్రూయతేஉపి వా, అన్తర్బహిశ్చ తత్సర్వం వ్యాప్యనారాయణః

స్థితః' యనినారాయణుని సర్వవ్యాపిత్వము 'ఏష సర్వభూతాన్త రాత్మా అపహతపాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః' అని యా తనియంతర్యామిత్వాహేతు ప్రతిభట కల్యాణగుణవత్త్వము 'నారాయణాద్బ్రహ్మా జాయతే,నారాయణాద్రుద్రో జాయతే' ఇత్యాదులచే యాతని జగత్కారణత్వము మొదలగునవి తెలియనగును ఈయర్థమునే యీదిగువ ప్రమాణాంతరము లును చెప్పుచున్నవి 'సృష్టిస్థిత్యంతకరణీం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికామ్, స సంజ్ఞాం యాతి భగవా నేక ఏవ జనార్దనః' (శ్రీవిష్ణు పురాణము) అహం కృత్స్నస్య జగతః ప్రభవః ప్రలయ స్తథా,' (గీత7-6) 'ఉత్తమః పురుష స్త్వన్యః పరమాత్మేత్యుదాహృతః' (గీత15 17) 'అహం సర్వస్య ప్రభవో మత్తః సర్వం ప్రవర్తతే' (గీత10-7) 'విష్ణుః సర్వేషామధిపతిః పరమః పురాణః పరో లోకానామజితో జితాత్మనే భవతే భవాయ స్వాహా' (పారమాత్మికోపనిషత్)

ఇట్లు అతీంద్రియార్థనిర్ణాయకప్రమాణములగు శ్రుతిస్మృతులచే తెలుపబడిన విష్ణుపారమ్యమును ప్రశంసించుచు శాస్త్రానుభవ ద్వయజ్ఞానవృద్ధులగు మహర్షులచే సమృద్ధమగు సభయందు 'వ్యాసో నారాయణో హరిః' యని కీర్తింపబడెడి వ్యాసభగవానుడు శపథముచేసి 'ఆలోడ్య సర్వశాస్త్రాణి విచార్య చ పునః పునః, ఇదమేకం సునిష్పన్నం ధ్యేయో నారాయణస్సదా, సత్యం సత్యం పునస్సత్యముద్ధృత్య భుజముచ్యతే, వేదశాస్త్రాత్పరం నాస్తి న దైవం కేశవాత్పరమ్' అని తన నిశ్చయమును ముమ్మారు పలికియున్నారు. అట్లే జాతి

మతకులవర్ణాశ్రమవిచక్షణము లే యాస్తికులగు నెల్లరును తాము తాము యేయే కార్యములను జేసిను తుట్టతుదను 'కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేః స్వభావాత్, కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి' యని నారాయణుని కే ఆయా కర్మ ఫలమునర్పించి కృతార్థులగుచుండుట కలదు

భగవానుని విశ్వరూపము సత్యమైనదే — విశ్వరూపము విద్యాకల్పితమైనది కాదు 'త్వమక్షరం పరమం వేదితవ్యం త్వమస్య విశ్వస్య పరం నిధానమ్, త్వమవ్యయః శాశ్వతధర్మ గోప్తా సనాతనస్త్వం పురుషో మతో మే (గీత 11-18) 'పరం బ్రహ్మ పరంధామ పవిత్రం పరమం భవాన్, పురుషం శాశ్వతం దివ్యమాదిదేవమజం విభుమ్, ఆహుస్త్వామృషయ స్సర్వే దేవర్షిర్నారద స్తథా, అసితో దేవలో వ్యాసః స్వయం చైవ బ్రవీషి మే' (గీత 11 12 14) 'దివ్యమాల్యాంబరధరం దివ్యగంధానులేపనమ్, సర్వాశ్చర్యమయం దేవమనన్తం విశ్వతోముఖమ్ (గీత 11 11) ఇత్యాది ప్రమాణములచే పంచోపనిషన్మయమై అప్రాకృతమై దివ్యమగునట్టి విశ్వరూపము వ్యావహారిక సత్యముగాక పరమార్థ సత్యమైనదని తెలియదగినది

తత్త్వమస్యాది మహావాక్యములకు స్వారసికార్థము — 'తత్త్వమసి - 'ఐతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో' అనునానుపూర్విగల వాక్యమందే 'తత్త్వమసి'యను పదములిమిడియున్నవి త్వం=అల్పజ్ఞత్వాదిగుణవిశిష్టుడవగు నీవు, తత్ = ఆపరబ్రహ్మమువు, అసి = అగు

చున్నావు రెండు భిన్నవస్తువులున్నప్పుడే ఒకదానికి మరి
యొక్కదానితో తాదాత్మ్యము చెప్పుటకు వీలగును శాంక
రాద్వైతరీతిని బ్రహ్మపదార్థము ఒక్కటిమాత్రమే సత్యమగు
నెడల ఈ తాదాత్మ్యనిరూపణము సంగతము కాదు బింబ
ప్రతిబింబన లనువలె అధ్యస్త అధ్యాసితములకే ఈతాదాత్మ్య
మనిననో సత్యాది 'సత్యం జ్ఞానమనన్తంబ్రహ్మ' యను వాక్య
ముచే బ్రహ్మైక్యము సిద్ధాంతంపబడియుండగా ఈతాదాత్మ్యో
పదేశమునకు ఆవశ్యకతయే కలుగదు 'ఐతదాత్మ్యమిదం
సర్వం' అను శ్రుతియందు జీవయుక్తమగు నీ జగత్తు నుద్దేశించి
బోధింపబడిన ఐతదాత్మ్యము 'తస్యైష ఆత్మా' యను
శ్రుతిచే పరమాత్మ అంతరాత్మగా గలిగినదిగా చెప్పబడినది
చిదచిత్పదార్థములకుండు కాసిన శరీరాత్మభావమును బట్టియే
ఈతాదాత్మ్యమును చెప్పవలయును 'సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ
తజ్జలానితి శాన్త ఉపాసీత' యనుఛాందోగ్యశ్రుతిచొప్పున
నీజగమంతయు బ్రహ్మమునుండి పుట్టి బ్రహ్మముచే రక్షింపబడి
బ్రహ్మమునందు లయమగు నంటచే ఈజగత్తు బ్రహ్మమునంత
రాత్మగా గలదిగా యున్నదని హేతుకల్పనము జేసినట్లు ఐత
దాత్మ్యశ్రుతికర్థము చెప్పవలయును తత్, త్వం అను నీ రెండు
శబ్దములును జీవశరీరుడగు జగత్కారణుని తెలుపునప్పుడే
ముఖ్యవృత్తిచే యర్థవంతములగుచున్నవి అప్పుడు ప్రకార
ద్వయవిశిష్టమగు నొకే బ్రహ్మపదార్థము సిద్ధించును సామా
నాధికరణ్యమును సిద్ధించుచున్నది మరియు పరబ్రహ్మమున
కన్నికల్యాణగుణములతో పాటుగ సర్వాంతర్యామిత్వముగూడ
సిద్ధించుచున్నది కారణవస్తువగు సూక్ష్మ చిదచిత్పదార్థములను

శరీరముగా కలదగుటచే కార్యమై ఏకవిజ్ఞానేన సర్వవిజ్ఞానబోధకమగు వేదాంతమతమును సమన్వయము కాగలకు పై యర్థము నంగీకరించినచో 'తమీశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్' 'పరాస్య శక్తిర్వివిధైవ శ్రూయతే' యనుశ్రుతులును స్వారసములగుచున్నవి 'స ఆత్మాఽతత్త్వమసి' యను నప్పుడు 'అతత్, త్వం, అసి' యని పదచ్ఛేదము చేసినచో నీవు అక్షరమాత్మకంటె వేరైన వాడవగుచున్నావని యర్థముగూడ లభించును త్వం=నీవు, తత్ =అక్షరమాత్మాధీనమందుండు వాడవు, అసి ఆగుదువు, అని చెప్పినను చెప్పవచ్చును చిదచిత్పదార్థములను శరీరముగా గలిగియున్న పరమాత్మను కేవల పరమాత్మశబ్దముచే నిరూపించినంతట శాస్త్రవిరోధమును లేదు లోకమునందును మనుష్యాకారము గల శరీరముతో కూడిన యాత్మను నిర్దేశించి 'ఈయాత్మ సుఖించునది, ఈ యాత్మ దుఃఖించునది' యని మనము వ్యవహరించుట కలదు కదా

'అహం బ్రహ్మాఽస్మి' (బృహ 1-4 10) ఈవాక్యముచే జీవాత్మ బ్రహ్మకంటె వేరైనవాడు (అభిన్నుడుకాడు) అను భేదరూపార్థమునే బోధించుచున్నది అహం= నేను, బ్రహ్మాఽస్మి = పరమాత్మాధీనుడ నగుదును ఈ వాక్యము బ్రహ్మప్రోక్తమగుటచే దీనికి స్వారసికార్థము 'బ్రహ్మాత్మకో జీవః' యనునర్థము చెప్పినప్పుడు సంగతమగునుగాని 'జీవో బ్రహ్మ' యనినచో సంగతముకాదు. రాజుగనున్నవాడు తనను రాజుగ చెప్పికొనినప్పుడు ప్రజారక్షణపాలనవృత్తిచే యాతని కాబిరుదు చెల్లునేకాని తదితరులగు పాలితులట్లనరాదు అదియు

న్మత్తప్రలపితమై అట్లను వాడు దండనార్హుడగును 'యోఽన్యథా సన్తమాత్మానమన్యథా ప్రతిపద్యతే, కిం తేన న కృతం పాపం చోరేణాత్మాపహారిణా' యని ఇట్లనుట ఆత్మ ద్రోహముగ శ్రీభారతమందు చెప్పబడినది ఇట్టివారల నుద్దేశించి 'మామప్రాప్యైవ కౌంతేయ తతో యాన్త్యధమాం గతిమ్' (గీతా 16-20) 'నష్టాత్మానోఽల్పబుద్ధయః, ప్రభవన్త్యుగ్రకర్మాణః క్షయాయ జగతోఽహితాః' (గీ16 9)అనునట్లు భగవన్నిగ్రహాపహనిరయప్రాప్తి జెందుదురు ఒకవేళ యీవాక్యములు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునందినవాడు తన్మయస్థితితో చెప్పినవనినచో ఈయర్థమును దయ్యము పట్టినవాని పలుకులు దయ్యపు పలుకులుగా భావింపదగునట్లగును అట్టి తన్మయతలో తన్ను తానుపాసించుకొనుటయు అసంభవము అట్లుపాసించికొని తనకాళ్లకు తనను మ్రొక్కుమనునట్లు అకృత్యమును యెన్నడుగాని శ్రుతి యుపదేశింపదు 'తద్ధైతత్పశ్యన్ ఋషిర్వామదేవః ప్రపేదే, అహం మనురభవం సూర్యశ్చాహమ్' అను శ్రుతియందును వామదేవునకు 'అహం' అనుభేదజ్ఞానము నశించినట్లును తానుసూర్యుడై యాకాశమును ప్రకాశింపజేసినట్లును మనువై ప్రజాపాలనము చేసినట్లును అగుపడదు కాన నీశ్రుతియందున్నదని భ్రమించెడి యభేదార్థము న్యాయమైనదికాదు కాగా 'అహంబ్రహ్మాఽస్మి' శ్రుతిని తమకు సాధకముగ యభేదవాదులు గ్రహింపరాదు

'అయమాత్మా బ్రహ్మ' 'ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ' ఈ రెండు వాక్యములును పైజెప్పిన 'తత్త్వమసి' 'అహం బ్రహ్మాఽస్మి' యను రెండువాక్యములతో కలిపి అద్వైత సిద్ధాంతమున కాధారములగు మహావాక్యములని వ్యవహరింపబడుచున్నవి ఇట్లే శ్రీగీతయందిదిగువ శ్లోకములను కూడ అద్వైతబోధకములని వాడుకొనుచున్నారు

'సర్వభూతస్థితం యో మాం భజత్యేకత్వమాస్థితః
'సర్వథా వర్తమానోఽపి స యోగీ మయి వర్తతే'(6 31)

'విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తిని
శుని చైవ శ్వపాకే చ పండితాః సమదర్శినః' (5-18)

'అహమాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః
అహమాదిశ్చ మధ్యం చ భూతానామంత ఏవ చ'(10-

'యదా భూతపృథగ్భావమేకస్థమనుపశ్యతి
తత ఏవ చ విస్తారం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా' (13-30)

'యథా ప్రకాశయత్యేకః కృత్స్నం లోకమిమం రవిః
క్షేత్రం క్షేత్రీ తథా కృత్స్నం ప్రకాశయతి భారత'
(10-30)

ఈ శ్లోకములందలి యాత్మైకత్వము అభేదము మొదలగు నర్థములు కూడ ఆపాతప్రతీతములే

శ్రీవిష్ణుపురాణమందును

'విభేదజనకే జ్ఞానే నాశమాత్యన్తికం గతే
ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేదమసన్తం కః కరిష్యతి'

ఈ ప్రమాణములకన్నిటికిని

'ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం హృద్దేశేఽర్జున తిష్ఠతి
భ్రామయన్ సర్వభూతాని యంత్రారూఢాని
మాయయా' (18 61)

అను గీతాప్రమాణముచొప్పున భగవన్నియామ్యత్వము మాత్రమే జీవాత్మలందు బోధింపబడుచున్న ట్లెరుంగునది

(27) నిగమనము —

అద్వైతముయొక్క పరిష్కారావస్థయే విశిష్టాద్వైతము విశిష్టాద్వైతమునకు అద్వైతమునకు పరమార్థమందొక్కటే భేదము గీతయందు చెప్పఁబడిన రీతిని ఉపాసనము మొదలగునవి సత్యములు భగవంతునికి సగుణనిర్గుణరూపములు భిన్నములుగ రెండు లేవు భగవంతుఁడు నిర్గుణుడనగా సజాతీయవిజాతీయస్వగతభేదశూన్యుడని చెప్పుట యసంగతమైనందున ఆపునాదిపై కట్టబడిన సిద్ధాంతమంతయు తారుమారై పోయినది ఈసగుణనిర్గుణప్రస్తావము భక్తియోగాధ్యాయమందిట్లు గీతలందు ప్రస్తుతింపబడియున్నది

'ఏవం సతతయుక్తా యే భక్తాస్త్వాం పర్యుపాసతే
యే చాప్యక్షరమవ్యక్తం తేషాం కే యోగవిత్తమాః' (12 1)

అను నర్జునుని ప్రశ్నముకు

'మయ్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యయుక్తా ఉపాసతే
శ్రద్ధయా పరయోపేతాస్తే మే యుక్తతమా మతాః
యే త్వక్షరమనిర్దేశ్యమవ్యక్తం పర్యుపాసతే
సర్వత్రగమచిన్త్యం చ కూటస్థమచలం ధ్రువమ్
సన్నియమ్యేన్ద్రియగ్రామం సర్వత్ర సమబుద్ధయః
తే ప్రాప్నువన్తి మామేవ సర్వభూతహితే రతాః' (12-2-౪)

సగుణోపాసక నిర్గుణోపాసకులకు గల తారతమ్యము సమాధానమున చెప్పబడియున్నది

నిర్గుణోపాసనమనగా గుణరహితమగు బ్రహ్మముయొక్క యుపాసనమే యై అయ్యది ఉత్తమమనుటయే సిద్ధాన్తమైనచో ఈయుపపాదనము సంగతము కాదు గుణరహితుడగు మనుష్యుడెట్లు లోకమందు అప్రసిద్ధమో అట్టివాడు సంభవించునెడల వాని నుపాసించుట యెట్లు నిష్ఫలమో అట్లే గుణరహితుడగు నొక్క వ్యక్తి బ్రహ్మపదార్థముగ నుండుట యసంభావితము దాని నుపాసించుట యంతకంటె యవివేకము వ్యర్థము నుగూడ కాగలదు బ్రహ్మశబ్దము బృహత్త్వబృంహణత్వ గుణములచే గుణపౌష్కల్యము కలిగిన వ్యక్తినే సాధించుచున్నది గాని గుణరహితుని బోధించుట లేదు ఈయధ్యాయమందలి వ్యక్తోపాసనము అవ్యక్తోపాసనమునను నీవిభాగము శాంకరమతరీతిని సగుణ నిర్గుణోపాసనములను బోధించునది కాదు అద్వారక సద్వారక రూపమున భగవదారాధనమందుగల ద్వైవిధ్య

మునే ఇయ్యది బోధించుచున్నది దహరాది ద్వాత్రింశద్బ్రహ్మ విద్యల నభ్యసించి యాత్మావలోకనముచే భగవంతుని సనా లంబముగ నారాధించుటకంటె సాక్షాత్తుగ భగవానుని దివ్యమంగళ విగ్రహమునే మానసికవాచికకాయికవ్యాపార ముల సముచ్చయముచే పాద్యార్ఘ్యాచమనపుష్పగంధధూప దీపహవిఃపానీయముఖవాసప్రదక్షిణనమస్కారాదులచే పూజిం చుటచె యద్వారకభగవద్యజనము త్తమమని యుతద్బాహ్యముగ నగ్నిహోత్రాదులందు హోమాదిరూపముగ జేయు నారా ధనము క్లేశసాధ్యమనియు విలంబితఫలదమనియు మాత్రమే ఈప్రశ్నసమాధానములకు సంగతసమాహతి కాగలదు

ఇయ్యెడ శ్రీవిష్ణుసహస్రనామభాష్యమునందలి యీ దిగువ పంక్తులనుదహరించుట యుక్తము కాగలదు దీనితో నిగమనముకూడ చేయగోరుచున్నాను

'అత్రేయం తత్త్వవిదాం వ్యవస్థా జ్ఞానశక్త్యాదిశ్రుతిః కల్యాణగుణవిషయా నిర్గుణశ్రుతిః రాగద్వేషవిషయేతి 'సత్య కామః సత్యసంకల్పః'(ఛాం 8-1-5)ఇత్యాదేః మంగలవిషయత్వ దర్శనాత్ నిర్గుణమితి సామాన్యనిషేధస్య తదన్యవిషయత్వేన కార్త్స్న్యసంభవాచ్చ తథా గలేపాతికయా దోషవిషయో నిషేధః గుణవిషయో విధిశ్చ ఏకస్మిన్ వాక్యే 'అపహత పాప్మా' ఇత్యాదిః 'సత్యకామః సత్యసంకల్పః' (8 1-5) ఇత్యన్తః 'యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్య' మిత్యారభ్య పరిపశ్యన్తి ధీరాః' (ముండకం 1-1-6) ఇత్యన్తశ్చ నచైవంవిధన్యాయా

పేక్షయా విషయవ్యవస్థాస్తం నాస్తి, కుంభోనాస్తీతివత్। దృశ్యత్వాదినిషేధం చ తద్విరుద్ధమంగలగుణపరం సూత్రకారో వివవ్రే 'అదృశ్యత్వాదిగుణకో ధర్మోక్తేః' (బ్రహ్మసూత్రం 1-2-21) ఇతి గుణోపసంహారపాదే చ శాండిల్యోపకోసల దహరపురుషపర్యంకాదివిద్యావేద్యానాం గుణప్రబన్ధానాం బుద్ధిమాత్రసారత్వమాశంక్య చ పర్యహార్షీత్ 'ఆదరాదలోపః' (బ్ర సూ 3 3 39) ఇతి స్పష్టం చ భగవాన్ పరాశరః 'సత్త్వాదయో న సన్తీశే యత్ర చ ప్రాకృతా గుణాః' (వి పు 1-9-44) 'సమస్త కల్యాణగుణాత్మకోఽసౌ' (వి పు 6 5 54) ఇత్యాదౌ

నారాయణాయ నమ ఇత్యయమేవ సత్యః
సంసారఘోరవిషసంహరణాయ మన్త్రః,
శృణ్వన్తు భవ్యమతయో యతయోఽస్తరాగా
ఉచ్చైస్తరాముపదిశామ్యహమూర్ధ్వబాహుః
(నారసింహపురాణమ్)

రూపమారోగ్యమర్థాంశ్చ భోగాంశ్చైవానుషంగికాన్
దదాతి ధ్యాయతో నిత్యమపవర్గప్రదో హరిః
ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణి తపఃకర్మాత్మకాని వై
యాని తేషామశేషాణాం కృష్ణానుస్మరణం పరమ్
ఏకోఽపి కృష్ణే సుకృతః ప్రణామో
దశాశ్వమేధావభృథేన తుల్యః

దశాశ్వమేథీ పునశ్శేతి జన్మ
కృష్ణప్రణామీ న పునర్భవాయ

శ్లో॥ మద్వంశజైః పురా జిత్వా సర్వాన్ కుమతవాదినః
దర్శితం విష్ణుతత్త్వం చ ప్రాప్తం వేదాన్తినామ చ
తతః ప్రభృతి మద్వంశో విఖ్యాతః పండితైర్భువి
పూతేనాన్వర్థనామ్నా చ వేదాన్త ఇతి సజ్జనాః
తద్వంశజాతమాత్రేణ లిఖ్యతేఽదః పురాతనమ్
వంశక్రమాగతం తత్త్వం న త్వహం పండితః కవిః
పితామహేన యత్కృష్ణేనోపార్జితమిదం మమ
తస్మాత్తదేవ గుప్తం మే పిత్రా చ సముపార్జితమ్
తతో మాతుః పితుశ్చైవ మయా సంపాద్య దర్శితమ్
విష్ణుతత్త్వమిదం నామ్నా విశిష్టాద్వైత దర్శనమ్
అనుగ్రహాలవాద్యస్య కృతిరేషా సమాపితా
స జీయాత్ వేంకటావస్థో వేంకటేశః కృతీశ్వరః
మంగలం శ్రీనివాసాయ వేంకటావనివాసినే
వేదాన్తపార్థకృష్ణార్యనిత్యకైంకర్యశాలినే
వ్యయాబ్దే శ్రావణే శుక్లపంచమ్యాం భృగువాసరే
వేదాన్తపార్థకృష్ణేన కృతిరేషా సమాపితా
మంగళం మహత్

శ్రీగోపాలకృష్ణాప్రెస్సునందు ముద్రితము. పాతచాకలపేట, మద్రాసు 1949